

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

PRÁCE S DOSPÍVAJÍCÍMI

- Půda jako třetí oddělení MĚK v Poličce
- Moderní technologie v knihovnách – příklad MĚK Dobříš
- Projekt *Onlife* – informační gramotnost pro středoškoláky v knihovně
- Česko-slovenský projekt *Záložka do knihy spája školy / Záložka do knihy spojuje školy*

KNIHOVNY V NOVÉM

- Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice
Knihovna 21. století
- Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven

Průzkum – čtení v době koronavirové pandemie

Portál Knihověda.cz

Knihovníci – literární tvůrci:

rozhovor s H. Šlesingerovou

Půjčování zážitků z MĚK Česká Třebová
Do Jičína za Rumcajsem

Půda jako třetí oddělení Městské knihovny v Poličce s. 203–204

← Tým „Půda crew“, účastníci robotické soutěže Robotiáda 2020 Foto: archiv MěK Polička, Půda

Česko-slovenský projekt Záložka do knihy spája školy / Záložka do knihy spojuje školy s. 212–213

↑ Výběr nejkrásnějších záložek od českých a slovenských žáků Foto: archiv Slovenskej pedagogickej knižnice

Vstupenka knihoven do budoucnosti s. 205–207

← Společné foto účastníků BOoK! Con 2019 Foto: archiv MěK Dobříš

Půjčování zážitků z Městské knihovny Česká Třebová s. 228–229

Obsah jednoho ze zážitkových batůžků → Foto: Hana Sychrová

Do Jičína za Rumcajsem s. 230–231

Socha hlavy Václava Čtvrtka v Zahradě poznání u Knihovny Václava Čtvrtka v Jičíně → Foto: archiv Knihovny V. Čtvrtka v Jičíně

Časopis Malý tvořivec i pro děti, které teď do knihovny nemohou s. 219
↑ Titulní list Malého tvořivce (vydání „Jaro 2021“)

Téma – Práce s dospívajícími

- 203 Půda jako třetí oddělení Městské knihovny v Poličce | Hana Šandová
  - 205 Vstupenka knihoven do budoucnosti | Tomáš Pipota
  - 208 Informační gramotnost pro středoškoláky v knihovně – projekt Onlife | Michal Černý, Helena Hubatková Selucká
  - 212 Česko-slovenský projekt Záložka do knihy spája školy / Záložka do knihy spojuje školy | Rozália Cenigová
  - 213 Záložka do knihy spojuje školy v roce 2020 | Pavlína Lišovská
  - 214 Průzkumy Čtení v době koronavirové pandemie | Hana Friedlaenderová
  - 217 Využití nových technologií Portal Knihověda.cz | David Mach
  - 219 Neušlo nám Časopis Malý tvořivec i pro děti, které teď do knihovny nemohou | Alena Volková Balvínová
  - 220 Pracovněprávní legislativa v praxi Peněžitý příspěvek na stravování | Richard Ščerba
  - 221 Napsali jste nám Postesknutí... | Václava Vyhnalová
  - 222 Knihovníci – literární tvůrci Literatura a kultura je pro mě způsobem života | Milan Valden
  - 224 Neušlo nám Blog Toulky s knihovnou | Jiřina Kozlová
  - 225 Udržitelnost rozvoje v knihovnách Příklady z mapy IFLA | Kateřina Nekolová
  - 227 Kronika Být múzou (vzpomínka na Zoru Šimůnkovou, 27. 6. 1965–12. 4. 2021) | František Baďura
- ## Inspirace
- 228 Půjčování zážitků z Městské knihovny Česká Třebová | Hana Sychrová, Blanka Vomáčková, Markéta Klusoňová
  - 230 Do Jičína za Rumcajsem | Věra Trybenekrová, Michaela Sehnalová
  - 232 Kronika Josef Vlček, ředitel vědecké knihovny v Hradci Králové v letech 1985–2001 | Eva Svobodová
- ## Knihovny v novém
- 234 Knihovna 21. století – Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice | Lenka Schirová
  - 236 Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven | Marie Šedá
  - 238 Psalo se jinde | Renáta Salátová
  - 239 Ze světa | Roman Giebisch
  - 240 Literární výročí Červenec | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
Část vzdělávacího centra Městské knihovny Boženy Němcové Domažlice – učebna polytechniky
Foto: archiv MěKBN

CONTENTS

Topic – Working with teenagers

- 203 The Attic as the third section of the Polička Municipal Library | Hana Šandová
- 205 Library ticket to the future | Tomáš Pipota
- 208 Information literacy for secondary school students at the library – Project Onlife | Michal Černý, Helena Hubatková Selucká
- 212 Bookmarks bringing schools together – a Czecho-Slovak project | Rozália Cenigová
- 213 Bookmarks bringing schools together in 2020 | Pavlína Lišovská
- 214 Surveys Reading in times of the coronavirus pandemic | Hana Friedlaenderová
- 217 Using new technologies Knihověda.cz portal | David Mach
- 219 The Malý tvořivec magazine, also for children who cannot go to the library now | Alena Volková Balvínová
- 224 Library wanderings blog | Jiřina Kozlová
- Employment legislation in practice
- 220 Monetary contribution for meals | Richard Ščerba
- Librarians – literary creators
- 222 Literature and culture are a way of life for me | Milan Valden
- 225 Sustainability of development at libraries Examples from the IFLA map | Kateřina Nekolová
- 227 Chronicle Being a muse (remembering Zora Šimůnková, 27. 6. 1965–12. 4. 2021) | František Baďura
- 232 Chronicle Josef Vlček, Hradec Králové Research Library Director in 1985–2001 | Eva Svobodová
- Inspiration
- 228 Lending experiences from the Česká Třebová Municipal Library | Hana Sychrová, Blanka Vomáčková, Markéta Klusoňová
- 230 To Jičín to see Rumcajs | Věra Trybenekrová, Michaela Sehnalová
- 234 Libraries anew 21st century library – Božena Němcová Municipal Library in Domažlice | Lenka Schirová
- 236 Libraries anew Methodological guidelines for library reconstruction procedures | Marie Šedá
- 238 Written elsewhere | Renáta Salátová
- 239 From the World | Roman Giebisch
- 240 Literary anniversaries July | Milan Valden

INHALT

Thema – Arbeit mit Heranwachsende

- 203 Das Dachboden als dritte Abteilung der Bibliothek in Polička | Hana Šandová
- 205 Bibliothekseintrittskarte für die Zukunft | Tomáš Pipota
- 208 Informationskenntnis für die Schüler in der Bibliothek – Onlife Projekt | Michal Černý, Helena Hubatková Selucká
- 212 Tschechisch-slowakisches Projekt Das Lesezeichen verbinden Schulen | Rozália Cenigová
- 213 Das Lesezeichen verbinden Schulen in 2020 | Pavlína Lišovská
- 214 Umfrage Lesen in der Zeit der Corona-Pandemie | Hana Friedlaenderová
- 217 Benutzung der neuen Technologien Portal Knihověda.cz | David Mach
- 219 Das ist uns nicht entgangen
- 219 Die Zeitschrift Der Kleine schöpferischer Knabe auch für Kinder, die zur Bibliothek nicht kommen können | Alena Volková Balvínová
- 224 Blog Streifzüge mit der Bibliothek | Jiřina Kozlová
- Die arbeitsrechtliche Legislative in Praxis
- 220 Beihilfe für Verpflegung | Richard Ščerba
- Bibliothekare – literarische Schöpfer
- 222 Literatur und Kultur sind für mich mein Lebensstil | Milan Valden
- 225 Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken Beispiele aus der IFLA Mappe | Kateřina Nekolová
- 227 Chronik Eine Muse zu sein (Andenken an Zora Šimůnková, 27. 6. 1965–12. 4. 2021) | František Baďura
- 232 Chronik Josef Vlček, der Direktor der Wissenschaftlichen Bibliothek in Hradec Králové in Jahren 1985–2001 | Eva Svobodová
- Inspiration
- 228 Wenn man Erlebnisse aus der Bibliothek in Česká Třebová leiht | Hana Sychrová, Blanka Vomáčková, Markéta Klusoňová
- 230 Nach Jičín zum Räuber Rumcajs | Věra Trybenekrová, Michaela Sehnalová
- 234 Bibliotheken in neuem Mantel Bibliothek im 21. Jahrhundert – Die Božena Němcová Stadtbibliothek in Domažlice | Lenka Schirová
- 236 Libraries anew Methodische Instruktion für Rekonstruktionsverfahren der Bibliotheken | Marie Šedá
- 238 Es wurde woanders geschrieben | Renáta Salátová
- 239 Aus der Welt | Roman Giebisch
- 240 Literarische Jahrestage July | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři,

čtu na webu: *Sedíš v lobby a čekáš na náhodné spoluhráče? Už postě tě zabil finální boss? Zaboha nemůžeš najít poslední komponent na upgrade? Nebo se naopak chceš pochlubit speedrunem? ... Tak přijmi tenhle quest a stav se do knihovny.* Takto zvou brněnskou mládež do Knihovny Jiřího Mahena, konkrétně na pravidelné měsíční programy v rámci projektu TEEN. Trochu nepobírám...

O práci s mládeží v knihovnách se dočtete v rubrice Téma (tentokrát s omluvou nezmiňují ostatní obsah čísla a setrvám u tématu). Spíše než přehled zde najdete střípky, nápady z míst, kde se daří děti a mládež k četbě přitáhnout. Poslední výzkumy četby dětí a mládeže u nás ukazují, že jiné mediální aktivity, zejména spojené s hraním her a komunikací na sociálních sítích, jsou pro čtení této věkové skupiny velkou konkurencí. Četba vyžaduje úsilí, knihu je třeba vyhledat, získat. Věk, kdy se četlo společně s rodiči, je pryč, jimi doporučené knihy ztrácejí na atraktivitě stejně jako samotná rodičovská autorita, potomek se podle svého založení vzpouzí, odchází ven či tiše mizí za zdmi svého pokoje, společnost mu dělá bledé světlo monitoru a displej chytrého telefonu, a pokud vychází z domu, mizí za vrstevníky kamsi... *Kamsi? Třeba do knihovny!*, napadá kreativní knihovníky, kteří boj o teenagery nevzdávají. Přilákat mládež (a zařít, aby zůstala) je náročný úkol. A tak jsou knihovny aktivní na sociálních sítích, vznikají komunitní dílny s moderními technologiemi a robotickými hračkami, vytvářejí se programy mající zázemí v knihovnách – zázemí korespondující s potřebou těchto potenciálních dospělých scházet se s vrstevníky. Tak to chodí třeba v knihovnách v Poličce a v Dobříši, které v článkách představujeme.

Kromě všeho výše popsaného se nabízí něco, čeho si možná teenager ani nevšimne, co je sice pořád ještě zábava, ale také trochu vzdělávání, směřování k náročnějším aktivitám. A to jde knihovnicům dobře. A navíc – existují také knihovníci mladí, zapálení, kteří nejsou tak cítit rodičovskou autoritou, rozumějí moderním technologiím, z nedávna si dobře pamatují období svého dospívání a... rádi čtou! Výše jsem připomněla, že četba vyžaduje úsilí. Ale snad právě to je i dobře, ne?

Hodně trpělivosti, nápadů a chuti učit se nové věci za redakci přeje

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

6 | 2021 | ročník 73

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 6. 2021.

Číslo vyšlo 14. 6. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Práce s dospívajícími

Půda jako třetí oddělení Městské knihovny v Poličce

Centrum technického vzdělávání Půda, které je součástí Městské knihovny v Poličce, se pro veřejnost otevřelo v září 2019. Vzniklo za podpory fondů EU, programu IROP, Ministerstva pro místní rozvoj a města Poličky v rámci projektu v dotačním programu podpory infrastruktury ve vzdělávání. Vestavbou výtahu, sociálního zařízení a rekonstrukcí staré půdy nad knihovnou vznikla moderní, dobře dostupná veřejná učebna.

Učebna je zaměřena především na rozvoj digitálního, polytechnického a inženýrského myšlení napříč generacemi, na výuku jazyků a další komunitní vzdělávání. Přiléhá k ní technická místnost a zázemí pro interní i hostující lektory.

ÚČEL

Na Půdě se snažíme individuálně podpořit osobní rozvoj, zejména rozvoj digitálních kompetencí, každého návštěvníka. Třikrát týdně k nám může přijít opravdu kdokoli v rámci tzv. *Otevřených Půd*, aby se podíval, co mu můžeme nabídnout. Seznámí se s našimi roboty, vyzkoušet si jejich programování nebo připravit data pro 3D tisk, CNC frézku nebo CO₂ laser. Pořádáme školení nebo konzultace pro knihovníky, lektory, učitele – pedagogickým pracovníkům nyní nabízíme také akreditovaná školení v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků MŠMT. Pro školy zajišťujeme projektová dopoledne zaměřená na využití robotů nebo 3D tisku ve výuce. Díky grantu Ministerstva kultury (po ukázkové hodině) půjčujeme vybrané roboty nebo 3D tiskárnu do škol v regionu „jako knížky“. Spolupracujeme s Místní akční skupinou Poličsko a dalšími partnery nejen v našem regionu.

Půda není jen o pestrém a skvělém vybavení, ale je to zejména prostor, který místním obyvatelům „malého“ města přináší možnosti „komunitní dílny“ (tzv. maker space), dnes již běžně dostupné ve velkých městech. Zde si díky vzájemné podpoře návštěvníci mohou nejen něco vyrobit na některé z 3D tiskáren, vyřezat laserem nebo gravírovat frézku, ale také se inspirovat, potkat se s dalšími lidmi, kteří mají podobné zájmy nebo řeší podobné problémy. Návštěvníci se mohou rozvíjet a získávat zkušenosti vlastním tempem, podle vlastních časových možností a na vlastních projektech. Zkouší různé nové věci, ale také sdílí své pokroky nebo dovednosti s ostatními. Naším úkolem je být jim oporou a mentory při realizaci jejich nápadů a projektů.

ROBOTICKÉ „HRAČKY“

Máme k dispozici celou řadou různých programovatelných robotických „hraček“ – od jednodušších pro nejmenší až po konstrukčně i programátorsky zajímavější stavebnice. Kostru našeho vybavení tvoří roboty vhodné pro různé věkové kategorie: od předškoláků (např. *Bee/Blue-bot, Ozobot*) přes první stupeň (*Legu WeDo*), druhý stupeň (destička *BBC micro:bit* nebo stavebnice *MakeBlock mBot*) až po středoškolské (deska *Arduino* se sadou senzorů a aktuátorů). Tyto roboty jsou ve větším počtu k dispozici pro skupinovou práci např. školních kolektivů. Další roboty

Foto: archiv MěK Polička, Půda

pak máme i jednotlivě jako jakousi „katalogovou“ ukázkou dalších platform. Možnost osahat a vyzkoušet si různé roboty a stavebnice na vlastní oči se hodí nejen rodičům, kteří přemýšlejí o pořízení „chytré“ hračky pro své děti, ale také všem, kteří se chystají vybavit kroužek, školu nebo knihovnu.

AKTIVITY A SOUTĚŽE

Ve spolupráci s Gymnáziem Polička nabízíme nejen nadšeným studentům, ale i dospělým „bastlířům“ pravidelná setkávání **MAKERS**, která jsou tematicky zaměřena na „kutilství 21. století“ a volně na sebe navazují.

Podporujeme děti, které se o robotiku zajímají, přípravou a účastí na různých robotických soutěžích. Tak mohou vzniknout meziškolní robotické týmy a děti se kromě digitálních dovedností učí spolupracovat v týmu, společně chápat a řešit problémy (soutěžní úlohu), navrhovat, ověřovat, ladit a prezentovat jejich řešení.

Již druhým rokem se „naše“ děti zapojily do soutěže Lego robotů **First Lego League Challenge** (<https://www.firstlegoleague.org/>), která má čtyři části:

- **Robot Game**, kde musí naprogramovaný robot v časovém limitu uhrát co nejvíce bodů; je potřeba dobře promyslet strategii i konstrukci robota a jeho doplňků pro volbu „misí“ – bodovaných úkolů.
- **Robot Design**, kde soutěžící porotě vysvětlují volbu konkrétních misí, popisují konstrukci a ukazují roboty při jejich plnění bez časového limitu. Také programátoři vysvětlují kód.
- **Teamwork**, spolupráce, kde se tým představuje porotě a řeší před ní na místě zadanou týmovou úlohu.
- **Presentation**, prezentace výzkumného úkolu; tým kromě na robotovi pracuje také na výzkumném úkolu souvisejícím s tématem daného ročníku soutěže a při soutěži jej prezentuje. Loňské téma bylo *City Sharper* a náš tým **_Půda crew** se zaměřil na třídění odpadu pomocí umělé inteligence. Děti připravily prototyp „chytré třídírny“ v aplikaci Cogni Mates a zaměřily se na přínosy a problémy spojené se zrušením špatného třídění odpadu člověkem.

Další robotickou soutěží, kam jsme se s našimi Lego roboty přihlásili, byla **Robotiáda** (<http://robotiada.cz/>) v Brně. Zde si týmy vybírají, jaké disciplíny nebo kolika soutěžních disciplín se se svými Lego roboty zúčastní.

Hlásili jsme se také na **Robosoutěž ZŠ** (<https://robosoutez.fel.cvut.cz/>), kterou pravidelně pořádá Katedra kybernetiky Fakulty elektrotechnické ČVUT v Praze. Zde je každý rok nové, originální zadání, které je vyhlášeno přibližně dva měsíce před samotnou soutěží. Skvělé je, že k soutěži katedra pořádá dvoudenní robotický seminář pro učitele. Soutěžním týmům mohou na soutěž stavebnice Lego Mindstorms zapůjčit.

Za zmínku jistě stojí také **RoboTU**, nesoutěžní setkání týmových vedoucích a vybraných členů týmu v Trutnově, které spolupořádá EduTime (<https://www.edutime.cz/>). Jedná se o přehledku různých robotů a vzájemné sdílení dobré praxe, spojené také s workshopem pro účastníky o vybrané platformě, např. *Arduino*, *OttoDIY* či *BBC micro:bit*.

Zavedenou soutěží s mezinárodní účastí je také **Robotický den MFF UK** (<http://robotickyden.cz/>); různých soutěží přibývá a lze soutěžit i **on-line**, třeba na serveru <https://roboton.io/>.

INSPIRACE PRO DĚTI

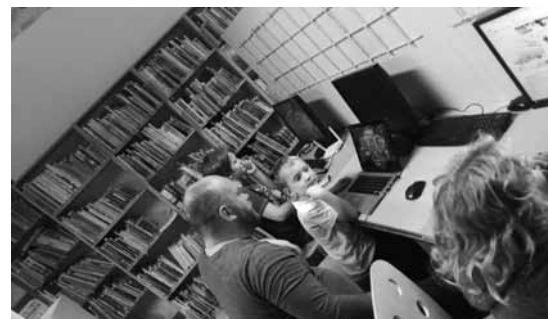
Účast na soutěžích pro děti není jen o „medailích“ a porovnávání s „konkurencí“. Úspěchy samozřejmě potěší. Mnohem cennější jsou však získané zkušenosti z prezentace vlastní týmové práce, sdílení a získávání inspirace nejen pro děti, ale i „kouče“. Baví nás takto zapalovat v dětech jiskřičky a sledovat, jak se z nich stávají komety, které září čím dál jasněji a letí svou cestou nejen od soutěže k soutěži, ale třeba i jen sami pro sebe.

Informace k robotům lze najít na stránkách <http://puda.knihovna.policka.org/o-nasich-robotech/>.

HANA ŠANDOVÁ | sandova@knihovna.policka.org

Vstupenka knihoven do budoucnosti

Abychom se mohli bavit o moderních technologiích v knihovnách, technologiích, které dnes naprosto samozřejmě obklopují mládež, musíme se podívat o několik let zpátky.

Momentka z turnaje v PC karetní hře *Hearthstone*

V knihovně pracuji přes deset let a za tu dobu jsem navštívil značnou část „velkých hráčů“ české knihovnické scény a slušnou řádku těch „menších“. Dodnes si pamatuji, jak jsem před lety pro naši knihovnu v Dobříši pořizoval první čtečku, zakládal facebookovou stránku atp. Tehdy pro mě bylo absolutně nepředstavitelné, že bychom se někdy mohli vyrovnat příkladům, které jsme znali ze zahraničí, z prezentací Goethe institutu Praha, nebo je alespoň dohnat. Vlastní místnost na různé technologie,

coworkingová centra, možnosti pro návštěvníky vpravdě skoro nepředstavitelné... Spousta počítačů, prostoru, 3D tiskáren, poslucháren, hudebních a výtvarných místností a boží vědí, čeho všeho ještě. Zkrátka a dobře, nedovedl jsem si představit, že něco podobného uvidím i u nás.

SKOK ČESKÝCH KNIHOVEN

Řekli jsme si, že to zvládneme taky a postupně jsme na tom začali pracovat. Dnes mohu bez nadsázky říci, že se z hlediska nabídky služeb a technologií vyrovnáme našim kolegům ze zahraničí. Dokonce se domnívám, že v některých věcech, například v realizaci programů pro děti a mládež, jsme o dost dál než většina běžných zahraničních knihoven. České knihovnictví za posledních deset let udělalo neuvěřitelný skok dopředu a se vsí vervou konečně dohnalo 21. století.

Ted' je důležité nepolevit a pokračovat. A také najít nové způsoby, jak vytrvat a nezešítet z množství práce, které na nás občas padá.

NEBOJME SE ZKOUŠET NOVÉ VĚCI

Každým rokem přibývá hromada nových trendů v životě našich klientů a není v našich silách je následovat všechny. Občas se stane, že se pro něco nadchneme, ale po pár letech se ona technická vymoženost ukáže být slepým vývojovým ramenem a je nahrazena něčím jiným (PDA, čtečky, tamagoči atp.). To se ale nesmí stávat překážkou, spíše povzbuzením pro zevrubnější zkoumání trhu a potřeb našich zákazníků a čtenářů a pro tvorbu kvalitních zjišťovacích metod. Než se ovšem vrhneme k jakýmkoliv závěrům, pojďme se podívat na konkrétní příklady technických vymožeností, se kterými jsme se naučili pracovat a které dnes používáme a volně poskytujeme našim zákazníkům. V následujících řádcích budu vycházet převážně z vlastního zkoumání, zkušeností a výsledků. Doufám, že to nikoho neurazí nebo nějak moc nenaštve...

WIFI – JAKO VÁŽNĚ?

Tady je menší sonda, která dnes už může působit trochu vyčpěle, ale ještě před pár lety fungovala skvěle pro navnadění mladých lidí. Velká část nově přichozích sice jen seděla a koukala do svého mobilu nebo tabletu, ale v tu chvíli jsme my, knihovníci, dostali výbornou šanci začít dělat to, co nám jde skvěle. Mohli jsme s nimi začít mluvit, mohli jsme je seznámit s tím, co zajímavého děláme, mohli jsme jim – jen tak náhodou – říci: *Hele, víš, že můžeš jít tohle pařit támhle na ten comp s normální obrazovkou... A kdybys chtěl, tak tady je knížka s návodem, který ti to dost usnadní... Jo a máme vlastně i nějaký komiks...* A to zafungovalo! Začalo to k nám přitahovat pozornost cílové skupiny, která je velmi těžko podchytilelná, pokud si ji nevypipláte od mala.

TABLETY, PC A LAPTOPY

Volný přístup k výše zmíněným nástrojům by měl být samozřejmostí pro každou knihovnu u nás. Víme, že tomu tak často není, ale o poskytovatelích, naší iniciativě a jiných faktorech až později. Stejně jako u předchozího odstavce, i zde zpřístupnění těchto nástrojů přináší možnost interakce s návštěvníky nejen na základě „ukáž kartičku, tady máš tablet“. Všechny tyto věci nám do rukou dávají velký potenciál, který bychom měli využívat. Máte více počítačů? Udělejte soutěž o nejlepší stavbu v minecraftu, ve speedrunu (co nejrychlejší dokončením hry) nějakého těžkého levelu či bossu (finálního souboje) v Path of Exile. Udělejte miniturnaj v CSGO, Hearthstonu nebo v jakémkoliv free hře. Postavte svůj lokální team a hurá do ligy! Teď trochu přeháním, ale ne moc. O Esportu a gamingu více dále.

VIRTUÁLNÍ REALITA

Nebudu čtenáře zahlcovat popisem virtuální reality (VR). To si dnes může každý dohledat sám. Na co se zaměřím, je práce s ní. Virtuální realita v knihovnách zaznamenala skvělý boom. Možnost virtuální návštěvy jakéhokoliv prostoru prakticky kdykoli byla prostě neuvěřitelně lákavá. A stále je! Ovšem sám tento základ nestačí. Nestačí pořídit nejnovější VR set (ať už se jedná o HTC, Oculus, PS nebo cokoli jiného). Je potřeba o tom dát vědět a je nutné k tomu vytvářet programy. Ať už v podobě soutěží, zapojení techniky do nějakého questu, nebo jen v rámci jiné akce knihovny. Je potřeba se neustále starat a tvořit novou programovou náplň. Sama technologie tolik návštěvníků nepřitáhne. Právě VR nám nabízí možnost obrovského přesahu ze zábavy do volnočasového vzdělávání a do takzvaného (půjčím si tenhle výraz od svého učitele biologie ze střední školy) „pašování znalostí“.

...BOTI

Malí robůtci pobíhající po stole podle námi nastaveného plánu (ozoboti), velký nákladák, který přijede k pultu, nabere knihy a odveze je ke dveřím (Lego Mindstorms, Lego Boost) nebo malý pet robot (robotický společník), který s námi komunikuje, ptá se nás, jak se máme, a prakticky žije vlastním životem (Cozmo nebo Vector)? To už dávno není hudba budoucnosti.

Zde zmíním onen výše uvedený přesah. Formou zábavy můžeme díky těmto malým potvůrkám ukázat starší generaci, co všechno je dnes možné a že ne všechna technika je špatná. Svou hravostí, strukturou programů a naším vlastním nadšením přivádíme návštěvníky k základům robotiky a programování. Tady se programy nabízejí prakticky samy.

Vive headset a controller z produkce tchajwanského výrobce HTC

„SOSITĚ“ A KOMUNITA

Práce se sociálními sítěmi je obor velmi složitý a časově náročný. Trendy v této oblasti se mění velmi rychle a je pro nás z finančních a kapacitních důvodů téměř nemožné na ně reagovat ve správný čas. V posledních pěti letech se systém komunikace a propagace na těchto sítích mění velkým tempem a stále vznikají sítě nové. Osobně cítím, že aktivně plnit obsahem ty nové už sám nezvládám. Bylo by skvělé, kdybychom v každé knihovně mohli mít vlastního správce sociálních sítí a zároveň grafika a video-editora v jedné osobě. To je naneštěstí za momentálních podmínek téměř nemožné. Na druhou stranu existuje několik jednoduchých pravidel, která nám tuto práci mohou alespoň trochu usnadnit.

1. **Cílová skupina:** Vždy mějte na paměti, komu chcete vámi vypouštěné sdělení předat. Je velmi podstatné si uvědomovat způsob komunikace dané věkové skupiny, kterou chceme oslovit.

2. **Knihovna má vždy co říct:** Naše akce jsou plné skvělých materiálů, které můžeme použít na tvorbu obsahu pro „sositě“. Důležité je zvolit vhodnou formu, která odpovídá potřebám cílové skupiny, a být vytrvalý. Dobře odvedená práce se po čase začne vyplácet a my akce a události prostě děláme skvěle! Teď jen o tom dát vědět ven!

3. **Forma:** Osobně většinu času, když edituji nějaké video nebo dělám jiné audiovizuální podklady, strávím na detailech a maličkostech. A to není úplně dobře. Abyste udělali zajímavé video, instagramový příspěvek, reels (půlminutový příspěvek pro mobily) nebo story (krátkodobé příspěvky), nepotřebujete super skvělou techniku, hollywoodské efekty ani extrasuper boží techniku. Nápad a jednoduchost je dobrý základ. To ostatní může přijít postupem času.

ESPORT A GAMING

Esport (profesionální hraní videoher) a gaming (hraní videoher) jsou ústředními body pro práci s mladou generací. V posledních pěti letech se celkový obrat z videoherního průmyslu zvedl z 93 miliard dolarů na téměř 170. To vypovídá o stoupajícím trendu gamingu ve světě.

Jaký to má pro nás smysl? Obrovský! Všichni v knihovnách máme počítače, tablety, VR atp. Stačí se podívat na internet, co se právě hraje, co je moderní, co je právě „nový gamechanger“ a nainstalovat. Ano, tady zase trochu přeháním, ale opět ne moc. Vesměs se vracíme k samé podstatě naší práce. Je na nás, co nového se dokážeme naučit nebo koho oslovíme, aby nám s tím pomohl. Jsme to my, naše nadšení a náš zápal, co bude formovat nové herní teamy, gamingové eventy atp.

Jsme to my, kdo těm, kteří by si to nikdy nemohli dovolit, poskytneme příležitost pro nahlédnutí pod pokličku světa technologií a třeba právě her. A jsme to my, kdo těmto novým „metačtenářům“ bude podsouvat zdroje, knihy, komiksy a zdroje s technologiemi a hrami spjaté.

CO DODAT?

Snad jen, abychom vydrželi. Krmit ono úsilí a nikdy nekončící snahu o tvorbu zajímavých věcí je často velmi vyčerpávající. Zřizovatelé a stát nám v tom často moc nepomáhají a musíme hledat alternativy, zásoky a náhražky. Ale i přes všechna tato úskalí jsme se za posledních deset let svými programy a neúnavnou prací s veřejností (napříč věkovými skupinami) dostali na srovnatelnou – a leckdy i vyšší – úroveň s našimi kolegy ze zahraničních knihoven.

A teď si představte, co dokážeme, až budeme mít pořádnou podporu!

TOMÁŠ PIPOTA | tomas.pipota5@gmail.com

Foto: archiv MěK Dobříš

Informační gramotnost pro středoškoláky v knihovně – projekt *Onlife*

Podle aktuální *Koncepce rozvoje knihoven* je knihovna nejen místem podporujícím čtenářství a poskytujícím informační služby či knihovní výpůjčky, ale také vzdělávací institucí. Hraje klíčovou roli ve formování a rozvoji informační gramotnosti na všech stupních vzdělávání i pro všechny věkové skupiny. V určitém ohledu se vrací k Masarykově ideálu pěstujícího kritické, demokratické, aktivní, společensky angažované myšlení. Cílem článku je představit projekt, který formou otevřených vzdělávacích zdrojů nabízí materiály pro rozvoj informační gramotnosti středoškoláků. Jde o cílovou skupinu v českém knihovnictví poněkud marginalizovanou, ale současně mimořádně potřebnou a zajímavou.

Projekt představujeme ze dvou úhlů pohledu – jako projekt zaměřený na školní prostředí a rozvoj informační gramotnosti ve školách, ale také jako inspiraci pro konkrétní vzdělávací programy v knihovnách. Poslouží tedy knihovníkům jako zdroj materiálů a podnětů pro praxi při práci se středoškolskými studenty.

PŘEDSTAVENÍ PROJEKTU

Pashkova-Balkenhol a kol. ve své rozsáhlé metastudii o informační gramotnosti identifikují zajímavý problém. Většina studií má za to, že informační gramotnost na středních školách je téma nanejvýš důležité, má přesah do oblasti sociální integrace, demokratického myšlení, schopnosti se učit a do mnoha dalších oblastí. Současně panuje jednoznačná shoda, že jde o kompetenci, kterou nelze rozvíjet teoreticky, abstraktně, transmisivně (jako frontální přenos informací od lektora na studenta), ale je třeba ji rozvíjet tam, kde sami studenti nebo žáci pociťují nějakou autentickou potřebu, kde jim chybí informace nebo je nedokáží využít, cítí, že neví, co je pravda. Pashkova-Balkenhol a kol. upozorňují na skutečnost, že to nevědí ani knihovníci, ani učitelé. Výuka informační gramotnosti selhává na příliš rigidně postaveném normativním přístupu, který neumožňuje reagovat na konkrétní potřeby současných studentů.

V projektu *TIGUP*, který podpořila Technologická agentura České republiky, jsme se proto s kolegyní Hanou Tulínskou rozhodli, že navrhne kurz rozvíjející informační gramotnost pomocí přístupu, který se v literatuře označuje jako design based curriculum. Tedy tak, že se budeme ptát studentů středních škol, co se v oblasti informační gramotnosti potřebují naučit, učitelů, co by studenty rádi naučili, a pokud to jen trochu bude odpovídat narativu informační gramotnosti, pokusíme se jim to prostřednictvím online vzdělávacího prostředí zajistit. Výsledný web je tedy produktem nikoliv našich dopředu daných normativních představ, co by středoškoláci potřebovali, ale reflexí jejich skutečných potřeb (které se od našich představ někdy značně odchyľují).

Web je výsledkem designového procesu nejen obsahově, ale i formálně. Původně jsme se domnívali, že budeme tvořit velké propracované kurzy nebo celá kurikula na školní rok nebo pololetí, ale velice rychle se ukázalo, že poptávka je jiná – po drobných jednotlivých tématech, po aktuálních potřebách: typicky – citace konkrétního druhu dokumentu, fake news, hodnocení konkrétních informací apod.

Současně jsme si od počátku vědomi toho, že taková potřeba je vždy individualizovaná, a to jak v rovině třídní potřeby (každá třída je trochu jiná), tak individuálních studijních potřeb jedince, ať již studenta, nebo pedagoga. Na webu na tento problém reagujeme dvojím způsobem:

1. Všechny materiály na webu jsou otevřené a volně dostupné. Především u pracovních listů nebo návrhů aktivit pro vyučování, ale třeba i u kvízů očekáváme, že učitel či knihovník bude námi navržené objekty určitým způsobem upravovat, měnit, doplňovat, že některá témata může spojit atp. Tedy nedodáváme výsledný úplný tvar, ale spíše podklady pro vlastní pedagogickou práci či inspiraci.

2. Na úrovni studenta se snažíme pracovat s různými formami obsahu. Všechny učební texty mají podcastovou variantu, takže je možné je číst i poslouchat, u některých je k dispozici chatbot na vlastní procvičení nebo video vysvětlující kontext. Určité shrnutí s obrázky pak nabízejí prezentace ke každému modulu. Student se tedy může poměrně svobodně rozhodnout nejen, co bude studovat, ale také jaká multimédia k této činnosti zvolí.

Na webu je tak nyní možné najít 75 témat z informační gramotnosti, která jsou rozčleněná do 12 tematických celků, jako je vyhledávání, hodnocení informací, bezpečnost, spolupráce, práce s literaturou a citování atp. Každé toto téma obsahuje učební text doplněný o odkazy na další zdroje, podcast (odpovídající textu), prezentaci pro učitele či knihovníka, kvíz, většina má pak pracovní list nebo aktivitu pro vyučování. Dále je zde 15 motivačních autorských videí, několik videovýběrů nebo pět chatbotů určených pro praktické procvičování.

Pro studenty, kterým nevyhovuje práce s jednotlivými drobnými tématy při získávání informační gramotnosti, pak nyní připravujeme a testujeme otevřené online kurzy v OpenEdX, které jsou plánované jako dvouvečerné, tedy na cca maximálně čtyři hodiny času, který student věnuje rozvoji konkrétní kompetence či dovednosti, kterou chce získat. Celý projekt je stále ve vývoji a je možné počítat se změnami, doplňky a postupnými inovacemi podle potřeb různých cílových skupin.

Základní myšlenka celého projektu spočívá v tom, že potřeby studentů a učitelů se snažíme zpracovávat skrze intelektuální a materiální zázemí univerzity, aby zdroje byly zdarma, otevřeně, editovatelně dostupné všem, kdo o ně mají zájem. Bez ohledu na to, zda jde o knihovníka, učitele, studenta nebo náhodného kolemjdoucího, který se chce naučit vyhledávat na internetu nebo citovat.

Online materiály lze využívat různým způsobem. Mimo klasické školní využití, v němž hraje klíčovou roli pedagog, počítáme s možností, že studenti kurzem procházejí samostatně a autonomně, že si vybírají to, co se jim zrovna hodí pro situaci nebo problém, který řeší. Specificky může jít o studenty pracující na středoškolských odborných činnostech, ročníkových pracích atp. Třetí možností, které se primárně věnuje náš článek, je situace, kdy kurz rozvoje informační gramotnosti realizuje knihovník prostřednictvím vlastního edukačního programu.

SITUACE V KNIHOVNÍ EDUKAČNÍ PRAXI

Pro knihovny je téma informační gramotnosti jedním z nejdůležitějších. Ve směru k uživatelům i samotným knihovníkům. Přístupují k tématu rozvoje informační gramotnosti při vzdělávacích programech dvěma způsoby: realizují ohraničené programy typu exkurze, informační lekce, primárně zaměřené na rozvoj informační gramotnosti, nebo vzdělávací programy na různorodá témata (podle požadavků pedagoga, knihovny, potřeb cílové skupiny), které cílí mimo jiné i na rozvoj informační gramotnosti. Obě řešení jsou možná a vedou k danému cíli.

U tohoto cíle narážíme v knihovnách na problém, kterým je patrná souvislost mezi informační gramotností a vyhledáváním na internetu. Aby programy tohoto typu v knihovnách obstály, je žádoucí, aby žáci měli k dispozici vhodné technické vybavení: notebooky, tablety, počítačovou studovnu nebo vlastní mobilní telefony s přístupem na internet a knihovnu s dostupnou wifi sítí. Toto technické vybavení často v knihovnách není k dispozici. Z tohoto důvodu musíme pracovat s tématem informační gramotnosti na „základní úrovni“, na které ale celá informační gramotnost stojí tak, jak je vymezena např. v rámci činnosti Odborné komise pro informační vzdělávání

a informační gramotnost na vysokých školách: jako *schopnost uvědomit si, kdy a proč potřebujeme informace, kde je můžeme najít, jak je hodnotit, použít a dále šířit etickým způsobem*.

Tento cíl, byť je vymezen směrem k vysokoškolským studentům, je srozumitelný a použitelný i pro ostatní cílové skupiny, které se v knihovnách účastní vzdělávacích programů (od žáků mateřských škol až po studenty středních/vysokých škol).

Vzdělávací projekt *Onlife* do knihoven podává pomocnou ruku. Podle definovaných modulů, odpovídajících současným potřebám žáků i pedagogů, můžeme zpracovat jednotlivá témata jako samostatné programy, nebo si zvolit z velkého množství aktivit ty, které offline či online využijeme ve svých tematických programech (aktivity do hodin, pracovní listy, chatboti). Projekt může fungovat ale i pro samotné vzdělávání knihovníků (mikrokurzy, prezentace, videa, podcasty, texty). Zdůrazněme zde přínos variability materiálů i aktivit a nastavení celého projektu tak, že si knihovník textové materiály může stáhnout a upravovat podle svých potřeb (otevřené formáty).

INSPIRACE DO PRAXE

Pro názornost jsme vybrali první modul „Vyhledávání na internetu“ a připravili podle něj pro žáky středních škol program v knihovně (s drobnou úpravou realizovatelný i pro žáky druhého stupně základních škol). Modul je v projektu rozdělen do sedmi částí: obecně o vyhledávání na internetu, kde a jak vyhledávat, e-knihy, odborné zdroje, filtrování výsledků a Darkweb a Tor. Východiskem pro realizaci programu je veřejná knihovna bez počítačové učebny, ale s wifí pokrytím veřejných prostor knihovny i pro neregistrované uživatele knihovny.

Program bude mít časovou dotaci 90 minut (s možným přesahem do programu delšího). Žáci budou upozorněni, aby měli s sebou zařízení pro připojení k internetu. Je možné se domluvit s pedagogem na vybraném tématu, které souvisí s aktuálně probíraným učivem nebo projektem, na kterém pracují.

Je třeba zdůraznit, že rozvoj informační gramotnosti je vždy spojen s důrazem na konstruktivistické pojetí výuky; je třeba, aby lekce odpovídala na potřeby a otázky studentů, podporovala v nich aktivní přístup k řešení problémů, které pak mohou přenášet do své osobní praxe. Studie napříč zeměmi ukazují, že aktivní přístup k rozvoji informační gramotnosti vede k autentickému rozvoji kompetence, zatímco transmisivní metody jsou málo efektivní.

CÍLE A STRUKTURA PROGRAMU

Cíle a struktura programu jsou zaměřeny v oblasti vzdělávací na rozvoj informační gramotnosti a využití získaných poznatků ve školním prostředí. Program rozvíjí u žáků kompetence k učení, k řešení problémů, k podnikavosti a kompetence komunikativní. Nedílnou součástí programu je samostatné seznámení žáků s prostředím a chodem knihovny.

Program vychází z modelu E-U-R* a využívá metody kritického myšlení. V úvodu programu se žáci postupně představí a zkusí si uvědomit, kdy naposledy vyhledávali nějaké informace a v jakých zdrojích. Jejich odpovědi zapisujeme na flipchart a už v této fázi je můžeme rozdělovat do skupin tak, aby v každé skupině byli zastoupeni žáci, kteří vyhledávají v různých zdrojích. V každé skupině bude maximálně pět členů. Vzhledem k tomu, že dopředu neznáme odpovědi žáků, máme připraveno i tradiční rozdělení do skupin pomocí lístečků s otázkami, které další část programu rámuje. Tato část programu trvá přibližně 10 minut.

Během evokace žáci pracují metodou kritického myšlení „kmeny a kořeny“. Ve skupině si rozdělí role. Jeden je „kmen stromu“ – zapisovatel a bude získávat „živiny“ – informace od dalších členů skupiny, kteří představují „kořeny“. Jejich úkolem je získat od dalších žáků, kteří představují kmeny a kořeny jiných skupin, co nejvíce informací, odpovědí na otázky k tématu „vyhledávání na internetu“.

* Model E-U-R je postaven na třech fázích učení: evokaci, uvědomění a reflexi.

Otázky pro jednotlivé skupiny:

- Jaký je rozdíl mezi katalogem a vyhledávačem?
- Jaké máš strategie (postupy pro) vyhledávání na internetu?
- Jaký je tvůj postup, když chceš na internetu vyhledat odborné zdroje k úkolu do školy?
- Jak a kde na internetu hledáš zdroje pro zábavu?
- Jak zpracuješ výsledky vyhledávání na internetu?
- Existují nějaká pravidla, kterými hodnotíš vyhledané informace?
- Hrozí na internetu nějaké nebezpečí?

Na „vyživování“ kmene mají skupiny cca 20 minut. Poté se celá skupina sejde a má za úkol formulovat jednoznačnou odpověď na otázku, kterou dostala. Studenti mohou přidat i své vlastní zkušenosti. Skupiny pak své výsledky prezentují ostatním. Aktivita probíhá 40 minut.

Ve druhé fázi programu (uvědomění si významu) dostanou jednotlivé skupiny příslušný elektronický text z modulu „Vyhledávání na internetu“, který může být dostupný pro zájemce v tištěné podobě, ale i jako podcast. K dispozici mají i video, které většinu témat uvozuje. Jejich úkolem je najít si v knihovně klidné studijní místo a materiály si prostudovat. Poté se pokusí upravit/rozšířit/vyvrátit odpověď na otázku, se kterou pracovali v předcházející části programu. Poté se zpět vrátí na společné místo a představí své výsledky. Aktivita trvá asi 30 minut.

V poslední části programu (reflexi) probíhá diskuze nad zjištěními, která žáci objevili. Co je překvapilo, s čím nesouhlasí... Je možné připravit dopředu několik zajímavých otázek k diskuzi nebo reagovat na atmosféru ve skupině a podle toho stanovit otázky k diskuzi během programu. Pro další evaluaci programu využijeme rozhovor s pedagogem a např. hodnotovou škálu přínosu/zajímavosti programu pro žáky. Na diskuzi a zhodnocení programu předpokládáme 10–15 min.

Při využití vhodných online nástrojů ve výuce (online nástěnka pro prezentaci, rozdělení a práce ve skupinách) může program probíhat i v rámci distanční výuky.

Bude-li ze strany školy a pedagoga vůle, je možné program za využití získaných poznatků rozšířit o zpracování konkrétního tématu. Můžeme vycházet i z osobnostního přístupu a vztáhnout témata k běžnému studentskému životu (např. autoškola, brigáda, rande, kultura, sport, škola). V rámci jednotlivých témat by měli studenti za úkol zpracovat tři až pět otázek a k nim vybrat vhodné zdroje a vyhledat potřebné informace (otázky je vhodné mít připravené dopředu, aby bylo možné studenty tematicky navést).

Pokud by se programu zúčastnili žáci druhého stupně, ve fázi uvědomění si významu by bylo vhodné využít spíše krátká videa, která jsou k modulu dostupná, a pak připravit několik úkolů na různých místech knihovny (vycházejme z pracovních listů, aktivit) k určitému tématu, které by mohlo žáky zaujmout, např. atentát na R. Heydricha. To je velmi vrstevnaté téma, které odráží důležitý milník historie našeho státu, ačkoliv došlo k porušení tehdejších (i současných) zákonů. Téma, ke kterému mohou žáci na internetu najít nepřehledné množství audiovizuálních i jiných artefaktů – od literatury přes umění až k vědě. Je to téma natolik široké, že nelze zpochybňovat, že ho žáci mohou uchopit individuálně a tvořivě, zároveň s důrazem na vlastní poznání. Při rozšíření tématu „vyhledávání na internetu“ je nutné domluvit s pedagogem navazující program nebo vést program jako projektové vyučování.

ZÁVĚR

Projekt *Onlife* je důkazem toho, že aktivit a projektů, které propojují teoretická výzkumná zjištění s praxí a jsou uchopitelné v knihovnách, určitě přibývá. Přitom je tento projekt využitelný nejen při vzdělávacích programech na rozvoj informační gramotnosti žáků středních (základních) škol, ale i pro další cílové skupiny, u kterých je naléhavá potřeba posilovat jejich informační gramotnost: seniři, rodiče na rodičovské dovolené, lidé ze sociálně znevýhodněných skupin. Využijme toho a podílejme se na tomto cíli společně. Nástroje k tomu leží přímo před námi v projektu *Onlife*.

MICHAL ČERNÝ | mcerny@phil.muni.cz

HELENA HUBATKOVÁ SELUCKÁ | hubatkovaselucka@gmail.com

Česko-slovenský projekt Záložka do knihy spája školy / Záložka do knihy spojuje školy

V roku 2009 Slovenská pedagogická knižnica v Bratislave pri príležitosti vyhlásenia októbra ako Medzinárodného mesiaca školských knižnic po prvýkrát pripravila medzinárodný projekt na podporu čítania žiakov. Jeho hlavným cieľom bolo nadviazanie kontaktov medzi českými a slovenskými základnými školami a osemročnými gymnáziami a podpora čítania prostredníctvom výmeny záložiek do kníh, ktoré žiaci mali vyrobiť lubovoľnou technikou. Hlavným koordinátorom projektu za Českú republiku sa v roku 2016 stala Knižnica Jiřího Mahena v Brne (vystriedala Národné pedagogické múzeum a knižnicu J. A. Komenského v Prahe).

Rovnako jeho zámerom bolo zábavnou a hravou formou pomôcť slovenským a českým pedagógom a vychovávateľom získať žiakov pre čítanie, podporiť ich dobrý vzťah ku knihám a motivovať ich, aby si knihy vyberali podľa svojich čitateľských záujmov. Takisto jeho ďalším zámerom bolo, aby sa v partnerských školách vytvárali živé spoločenstvá, v ktorých by žiaci priateľsky spolupracovali, rozprávali sa o prečítanom a vzájomne by si odporúčali knihy. Pridanou hodnotou projektu malo byť nadviazanie vzájomnej spolupráce, poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry či života žiakov v Českej republike alebo v Slovenskej republike a zároveň aj jeho využitie ako prierezovej témy do Školského vzdelávacieho programu alebo ako súčasť školského projektu.

Téma daného ročníka projektu sa vždy mení a je uvedená vo výzve, ktorú obe inštitúcie zverejňujú na svojich webových sídlach. Napríklad pre 10. ročník bola vyhlásená téma *List za listom – baví ma čítať*.

Doplňujúcim programom výmeny záložiek sú rôzne čitateľské aktivity. Na ilustráciu uvedieme tie, ktoré si zaslúžia našu pozornosť svojím originálnym, kreatívnym a inšpirujúcim spôsobom. Napríklad pedagógovia v **Základnej škole a materskej škole v Loučanoch** pripravili pre svojich žiakov čítanie rovnakých bájok v slovenskom jazyku a českom jazyku, pričom bájky v slovenskom jazyku čítala asistentka učiteľa, rodená Slovenka, zo svojej knihy bájok, ktorú dostala v detstve. Šiestaci zo **Základnej školy špeciálnej a Pratickej školy v Černoviciach** zase vyrábali záložky pre slovenských kamarátov na motívy rozprávky *O Šípkovej Ruženke*. Následne uvedenú rozprávku aj hudobne stvárnil v divadelnom predstavení v školskom krúžku *Pam Pam* a svojej slovenskej partnerskej škole dokonca zaslali odkaz na webové sídlo svojej školy, na ktorom zverejnili video z divadelného predstavenia. Žiaci z **Gymnázia Jana Blahoslava v Ivančiciach** ukončili výrobu záložiek živou besedou, na ktorej rovesníci rozprávali o knihách, ktoré čítali a ktoré sa im páčili. Za dôležité považujeme zdôrazniť, že uvedená škola každoročne výsledky projektu prezentuje v rámci *Dňa otvorených dverí*, a to formou fotografií záložiek a darčiek, ktoré dostali od svojej slovenskej partnerskej školy. Vystavené materiály majú vždy u rodičov žiakov i ďalších návštevníkov gymnázia veľký ohlas.

Trvalou súčasťou balíkov so záložkami sú rôzne knihy a darčkové predmety. Skoro všetky zúčastnené školy si z priateľských záložiek robia výstavky alebo nástenky v aule školy, v priesto-

roch školskej knižnice, prípadne v triedach. Viaceré partnerské školy vzájomne udržiavajú priateľské kontakty aj po ukončení výmeny záložiek, či už v organizovaní vzájomných výmenných pobytov českých a slovenských žiakov alebo školských výletov do Česka, alebo naopak, na Slovensko.

Každoročne je vyhodnotenie projektu za Českú republiku zverejnené na webovom sídle Knižnice Jiřího Mahena (www.kjm.cz) a za Slovenskú republiku na webovom sídle Slovenskej pedagogickej knižnice (www.spgk.sk).

ROZÁLIA CENIGOVÁ | rozalia.cenigova@spgk.sk

Foto: archiv Slovenskej pedagogickej knižnice

Záložka do knihy spojuje školy v roce 2020

Knihovna Jiřího Mahena v Brně je pro rok 2021 již po šesté koordinátorem mezinárodního česko-slovenského projektu *Záložka do knihy spojuje školy* za českou stranu. Tento projekt proběhne v roce 2021 již podvanácté a je zacílen na podporu dětského čtenářství; skrývá v sobě spoustu kreativity, knižních objevů a dobrodružství a nadšení menších i větších dětí z četby a společného prožití čtenářských chvílí.

Podle stupně a typu školy se z přihlášených škol vytvářejí partnerské dvojice. Ačkoliv loňský 11. ročník, stejně jako všechny jiné akce a aktivity toho roku, poznamenala koronavirová pandemie, nenechalo se 940 přihlášených slovenských a českých škol odradit a své nápady na podporu čtenářství a závazky vůči svým zahraničním partnerům svědomitě a s velkou chutí spolu s dětmi splnily.

Každoročně je vyhlášeno (v současné době obvykle v posledním srpnovém, tzv. přípravném týdnu) nové téma pro daný ročník; pro ten letošní to bude *Okouzlující svět knižních příběhů, pohádek a básní*. Toto téma je pro přihlášené školy závazné, je však ryze na nich, jakým způsobem se jej zhostí, jaké aktivity pro své žáky připraví, čím podpoří jejich zájem nejen o knihy, ale hlavně jakým způsobem a jakou technikou vyrobí záložky pro své zahraniční kamarády. Mezi tradičně využívanými technikami je malba a kresba, často se objevují záložky formou skládání papíru či origami záložky, využívá se však i kombinovaná technika, kolorovaná kresba, v průběhu let jsme se mohli setkat i s vyšívanými záložkami a mnohými dalšími.

Téma uplynulého ročníku v roce 2020 neslo název *Radost ze čtení ukrytá ve verších básní nebo v próze*. Bylo zvoleno dostatečně široce, aby neszvalo malé výtvarníky při tvoření. Děti také velmi často dopisují na svou vyrobenou záložku tip na dobrou knížku, kterou by si jejich zahraniční vrstevníci mohli či měli přečíst, starší děti pak někdy využívají pro zpestření vytvářených záložek citáty z knih apod.

Smyslem celého projektu primárně je, jak již bylo řečeno, podpora dětského čtenářství, ale nedílnou součástí propojování českých a slovenských škol je také poznávání kultury našich nejbližších sousedů, jejich zvyků, místních tradic a historie. Společné čtení a vzájemné diskutování, doporučování dobrých knih a přátelská spolupráce na tvorbě dáreků pro zahraniční kamarády jsou dalšími příjemnými bonusy. Školy pak nezdědkava navazují trvalejší partnerství a spolupracují i na dalších společných aktivitách.

PAVLÍNA LIŠOVSKÁ | cdc@kjm.cz

Čtení v době koronavirové pandemie

Koronavirová pandemie, která vypukla v roce 2020, obrátila náš život vzhůru nohama. Zavřené obchody, restaurace, sportoviště, kina a divadla a omezení sociálních kontaktů uzavřelo českou společnost v domácnostech a přinutilo ji zásadně změnit dosavadní životní styl. Omezení pohybu i další restriktce společně s obavou z onemocnění a nejistou budoucností se negativně odrazily také na psychickém stavu české veřejnosti. Čtení knih je jedním z východisek z tohoto stavu. Příspěvek přináší výsledky z výzkumu *Čtení v čase koronavirové pandemie*, který proběhl v únoru 2021.

Čtení knih v kontextu zlepšování psychické pohody a rozvoje gramotnosti

Zhruba čtvrtina (internetové) populace starší 15 let hodnotila své psychické rozpoložení v době přetrvávajícího lockdownu jako spíše nebo dokonce velmi špatné.¹ Jedním ze způsobů, jak bojovat se stresem v dnešní těžké době, může být i čtení knih. Některé zajímavé výzkumy z posledních let totiž ukazují, že právě čtení knih je jedním z jednoduchých a účinných způsobů snižování stresu.² Umožňuje nám prožívat silné příběhy druhých a ponořit se do alternativní reality, ať už se jedná o románové kroniky Karin Lednické, temné severské detektivky Jøa Nesba nebo životopisné monografie jako například *Jan Žižka* od Petra Čorneje. Čtení nás přenáší do jiných dimenzí a právě tento proces může podle některých odborníků pomoci zmírnit pocity odcizení, které jsou v době sociální izolace přítomné.

Čtenářství a mediální aktivity v době pandemické

Aktuální situace, kdy trávíme většinu volna zavřené doma, přímo nahrává tomu, abychom s knihami trávili více času než dříve. Je tomu ale ve skutečnosti tak? Jaký dopad má koronavirová

pandemie na mediální aktivity české veřejnosti? Podpořila pandemie čtenářství v České republice? Právě na tyto otázky přináší odpovědi výzkum *Čtení v čase koronavirové pandemie*, který realizovala Národní knihovna ČR (ve spolupráci s Ústavem pro českou literaturu ČR a společností Nielsen Admosphere) počátkem února 2021 na vzorku 1005 respondentů.

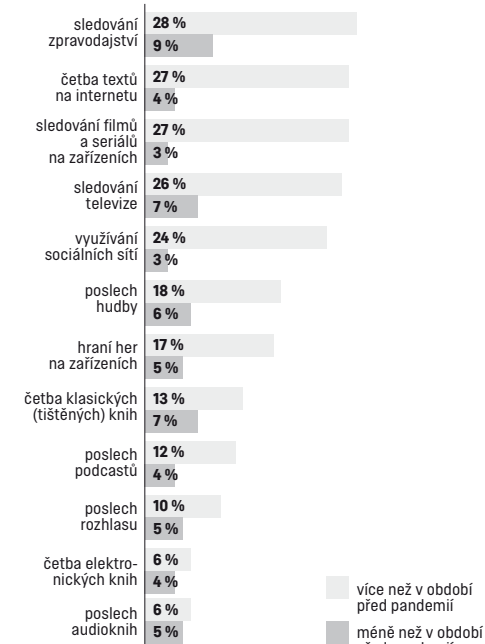
Přestože dvě třetiny českých čtenářů v dotazníku uvedly, že si čtením knih odpočinou lépe než sledováním televize, filmů nebo seriálů, výsledky výzkumu možná překvapivě ukázaly, že se pandemie nijak výrazně na čtenářství knih u české (internetové) populace 15+ nepodpsala, i když v mnoha ohledech vychýlila naše mediální chování a projevila se v celkově zvýšené mediální konzumaci. Nucený pobyt doma, home office, karanténa a nemožnost věnovat se jiným běžným aktivitám připoutaly značnou část české veřejnosti k digitálním zařízením a médiím. Výsledky výzkumu tak ukazují, že místo návštěvy kulturních, společenských a sportovních akcí trávíme čas zejména sledováním filmů a seriálů, brouzdáním a četbou krátkých textů na internetu. Sociální kontakt s přáteli nebo rodinou se přesunul na sociální sítě. Pandemie a rychle se měnící vládní nařízení zvýšily i náš

zájem o zpravodajství, které ale zároveň v části konzumentů posiluje obavy a deprese. Čtení tištěných knih je v době pandemie jen mírně vyšší než před pandemií. Pandemie se téměř vůbec nepromítla do čtení knih v elektronické podobě a poslechu audioknih.

Graf 1

Změna mediálního chování v důsledku pandemie

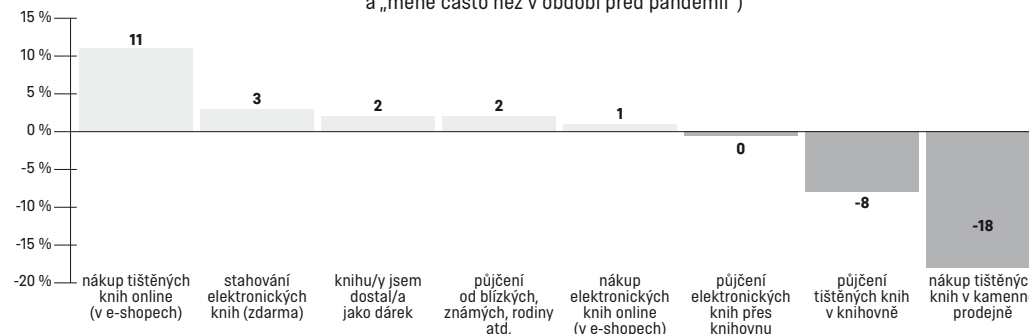
(Kterým z následujících aktivit se v této době věnujete častěji než v období před pandemií a kterým méně často)

Graf 1 a 2 – zdroj: Národní knihovna ČR – Nielsen Admosphere. Čtení v čase koronavirové pandemie, únor 2021, N=1005, internetová populace ČR 15+

Graf 2

Změny ve způsobu získávání knih (% vyjadřují rozdíl v odpovědích „častěji než v období před pandemií“ a „méně často než v období před pandemií“)

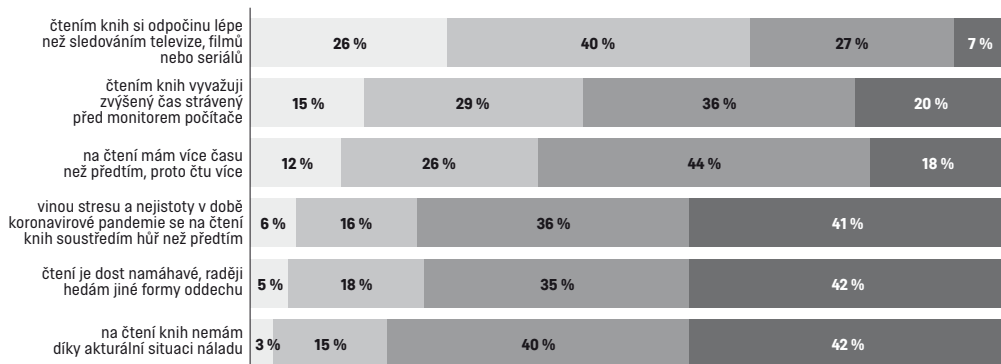
Zvýšený čas na digitálních zařízeních v době pandemie má však dopad i na samotnou podobu čtenářství. Daleko více se zvýšil počet těch, kteří čtou krátké (servisní) texty v online prostředí, než těch, kteří čtou knihy. Trend růstu četby krátkých servisních textů je však dlouhodobější a souvisí s tím, jak roste vybavenost české veřejnosti digitálními zařízeními (mobil, notebook atd.) i čas na nich strávený. I v době pandemické se potvrdilo, že růst většiny mediálních aktivit nejde proti čtenářství knih a že čtenáři samotní jsou ve srovnání s nečtenáři zároveň silnějšími mediálními konzumenty obecně.

Výsledky výzkumu ukázaly také značné mezi-generační rozdíly. Nejvíce se pandemie odrazila v mediálním chování nejmladší generace (15–24 let), kde došlo k nejvyššímu nárůstu u většiny mediálních aktivit, nejvíce však u mediálních aktivit spojených s novými technologiemi jako například hraní elektronických her nebo sledování filmů a seriálů na zařízeních. Právě těmto aktivitám se v době pandemie věnuje mladá generace výrazně více než starší generace. Nejstarší generace (65+) ve srovnání s mladými zůstává ve větší míře věrná tradičním médiím jako například rádiu – růst jeho poslechu v této cílové skupině je v době pandemie výrazně vyšší než u nejmladší generace.

Knihy získáváme během pandemie jinak, častěji na internetu

Pandemie výrazně neovlivnila přímo nákup knih; ty lidé nakupují zhruba stejně jako předtím. Uzavření kamenných obchodů po většinu uplynulého roku se však promítlo zejména v růstu nakupování tištěných knih na internetu, a naopak

¹ Výzkum Nielsen Admosphere, březen 2021, CAWI, N=460
² <https://clutejournals.com/index.php/TLC/article/view/1117>

Zdroj: Národní knihovna ČR – Nielsen Admosphere. Čtení v čase koronavirové pandemie, únor 2021, N=1005, internetová populace ČR 15+

výraznějším poklesem nákupu knih v kamenných prodejnách. Kvůli zavřeným knihovnám si lidé i méně často půjčovali knihy tímto způsobem. Mírně vzrostl i podíl těch, kteří stahují elektronické knihy zdarma. Někteří následně využívají k četbě mobilní telefony, jejichž displej je však pro čtení knih nevyhovující, a jiní proto raději staženou knihu vytisknou na tiskárně. Lidé se také vracejí k četbě již přečtených knih a sáhnou po knihách, které ležely v knihovně a dosud na ně nebyl čas.

Komu vadí zavřené knihovny?

Zavřené knihovny v době pandemie vadí zhruba třetině české veřejnosti, zejména však pravidelným čtenářům (více než polovině z nich). Možná překvapivě knihovny více chybí také nejmladší generaci (15–24 let), tedy generaci, jejíž značnou část tvoří studenti středních a vysokých škol. Uzavření knihoven tak části studentů ztížilo přípravu do školy. Právě tato generace také nejvíce ze všech využila v době omezeného provozu knihoven služeb digitálních knihoven (celkem 12 % z nich). Skalní návštěvníci zase ocenili možnost využít výdejní okénka k vyzvednutí předem objednaných knih i případně další flexibilní nabídky, například dovozu po elektronickém objednání, jak pěkně ukazuje názor jedné respondentky, která ve výzkumu uvedla: *Knihy si půjčuji v knihovně i v době koronavirové, dřív přes „okénko“ a teď mně je dováží po elektronickém objednání.*

Jak ovlivnila pandemie naše názory na čtení knih?

Průzkum se snažil také nalézt odpověď na to, zda nám knihy pomáhají překonat každodenní stres spojený s pandemií a nejistou budoucností. Dvě třetiny čtenářů si u četby knih odpočinou lépe než při sledování televize nebo různých filmů a seriálů. Čtení zajímavé knihy vnímají jako relax pro tělo i duši. Četbou knih se také řada z nich snaží určitým způsobem vyvažovat pandemií navýšený čas před obrazovkou na digitálních zařízeních.

Výsledky výzkumu však také ukázaly, že pandemie a omezení s ní spojená poskytly části čtenářů více času na čtení, ten ale ve větší míře využili silní a pravidelní čtenáři. Řadě z nich čtení opravdu pomáhá udržet psychickou pohodu, odreagovat se a alespoň na chvíli zapomenout na dnešní složitou dobu. Zároveň však pandemie sebrala části čtenářů určitou psychickou pohodu potřebnou pro čtení, což se projevilo v horší schopnosti se na čtení knih soustředit. Pro takové čtenáře je potom obtížnější najít v aktuální době klid a ponořit se do příběhu, který knihy nabízejí. I když mají na čtení hodně času, cítí se být vlivem pandemie v depresi a na čtení nemají mnohdy sílu ani náladu. O tom ostatně hezky vypovídá výrok jednoho čtenáře: *Motivace na čtení se zvýšila, ale soustředění při četbě jde nyní hůř.*

HANA FRIEDLAENDEROVÁ

friedlaenderova@admosphere.eu

Portál *Knihověda.cz*

Knihověda.cz – Portál k dějinám české knižní kultury do roku 1800 (dále jen *Knihověda.cz*) představuje nový virtuální nástroj určený pro badatele, kteří se zabývají historickými knižními fondy a kteří využívají národní retrospektivní bibliografii. Své uživatele si však určitě najde i mezi knihovníky, vysokoškolskými studenty či širší veřejností zajímající se o minulost české knihy.

Portál vznikl v rámci pětiletého projektu, který probíhal v letech 2016–2020 a který byl financován z grantového programu NAKI II. Podílel se na něm tým specialistů na rukopisy a staré tisky z Knihovny Akademie věd ČR, Národní knihovny ČR či Masarykova ústavu a Archivu Akademie věd ČR. Výsledkem jejich spolupráce je webový portál (www.knihoveda.cz), jenž se skládá ze tří navzájem provázaných, ale zároveň i nezávisle fungujících částí, a to:

- vyhledávacího rozhraní VuFind,
- elektronické *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*,
- interaktivní *Mapy tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800*.

Čtvrtou, doplňkovou část tvoří rubrika *Aktuality*, přinášející zprávy o novinkách v oboru knihovně a v dalších příbuzných vědeckých disciplínách. Podívejme se nyní na výše zmíněné části podrobněji.

Vyhledávací rozhraní VuFind

Nabízí možnost souběžného prohledávání hned několika původně samostatných bibliografických databází. Základními stavebními kameny jsou dvě bibliografie evidující jazykově českou a cizojazyčnou bohemikální knižní produkci z let 1476–1800, konkrétně *Knihopis českých a slovenských tisků* (www.knihopis.cz, dále jen *Knihopis*) a *Bibliografie cizojazyčných bohemik* (<https://kvo.lib.cas.cz/cizojazyčna-bohemika/>, dále jen BCBT). Integrací těchto dvou tradičních větví naší národní retrospektivní bibliografie byly definitivně překonány vývojové limity obou celků spočívající v jejich jazykovém vymezení, jež je dnes již překonáno, protože neumožňuje sestavit ucelený

přehled jazykově pestré produkce tuzemských tiskáren.

Ke *Knihopisu* a BCBT se v rámci *Knihovědy.cz* přidávají ještě další bibliografické zdroje, přesněji *Databáze rukopisů a kodikologické literatury* a *Databáze knihovědné literatury*. Uživatel tak má možnost současně využívat elektronické bibliografie zaměřené na rukopisy, prvotisky, staré tisky a o nich pojednávající soudobé odborné publikace či studie v periodících. Pro přehlednější práci je možné výsledky jednoduchého či pokročilého vyhledávání postupně upřesňovat podle jmen autorů a tiskařů, míst vydání, jazyků a hlavně podle témat a žánrů. Speciálně pro účely věcného vyhledávání byl vytvořen tezaurus, složený zhruba z padesáti vybraných předmětových hesel (pole 650) a stejného počtu formálních deskriptorů (pole 655). Jejich aplikace při katalogizaci historických dokumentů byla pro koordinátory jednotlivých bibliografií závazná, aby tak byla zajištěna alespoň minimální jednota věcného popisu. Kromě toho lze ve vyhledávacím rozhraní provádět i klasické operace, jako je např. listování v rejstřících, prohlížení připojených digitálních kopií či třídění výsledků podle relevance, místa a roku vydání (sestupně, vzestupně).

Mapa tiskařské produkce

Údaje z *Knihopisu* a BCBT využívá a graficky znázorňuje *Mapa tiskařské produkce Čech a Moravy do roku 1800* (dále jen *Mapa*), pomocí které lze zobrazit všechny domácí lokality s tiskařskou tradicí a díky které je možné sledovat postupně geografické či kvantitativní rozšiřování knihtisku na našem území v různých časových intervalech.

Mapa umožňuje také porovnávat věcnou a jazykovou skladbu tuzemské tiskařské produkce. Stává se tak moderním interaktivním nástrojem, nabízejícím nové badatelské možnosti i atraktivní uživatelské prostředí.

Systém funguje na základě propojení vlastní geografické mapy, časové osy, mající podobu různobarevných grafových křivek, a také rešeršních sad určených pro zadání konkrétních parametrů (např. jazyka, tématu, žánru či jména tiskaře dokumentu). Po vyplnění příslušných údajů se uživateli zobrazí výsledky v podobě grafických bodů na mapě a časové ose nebo ve formě počtu relevantních bibliografických záznamů. Na ty lze následně přejít přímo do vyhledávacího rozhraní VuFind. Mapa zvládne kombinovat a graficky vizualizovat až pět rešeršních dotazů najednou. Její ovládání sice vyžaduje od uživatelů určitou míru cviku a celkové orientace, na druhou stranu představuje alternativu k VuFind vyhledávači a na rozdíl od něj nevyžaduje zdlouhavé vyplňování a nastavování klasických textových selekčních položek. U Mapy většinou stačí jen pohyby a kliky myši.

Encyklopedie knihy

Třetí a prozatím uživatelsky nejoblíbenější částí portálu Knihovněda.cz je *Encyklopedie knihy v českém středověku a raném novověku*. Její jádro (asi 2400 hesel) tvoří stejnojmenná publikace Petra Voita, vydaná poprvé v roce 2006. Voitova

hesla byla i s obrázky převedena do elektronické podoby a prolínkována hypertextovými odkazy. Protože se Voitovo dílo zaměřuje jen na novověkou tištěnou knihu, bylo pro její středověké rukopisné předchůdce vypracováno kolem čtyř stovek nových encyklopedických hesel. Ta kromě textu obsahují i dokumentační fotografie vybraných částí bohemikálních rukopisů (např. iluminací, knižní vazby). K heslům z oblasti rukopisné knihy přistupovali jejich autoři nejen z tradičních pozic pomocných věd historických, ale zohledněny byly i pohledy kunsthistorické či restaurátorské.

Hesla společná jak pro staré tisky, tak i pro rukopisy (např. signatura) jsou opticky rozlišena poznámkou „(rukopisná kniha)“ či „(tištěná kniha)“ v názvovém záhlaví. Encyklopedická hesla jsou navíc napojena na další části portálu. Z jednotlivých bibliografických záznamů či geografických mapových bodů se tak dá „skočit“ do odpovídajícího encyklopedického hesla.

Další aktivity

Projekt Knihovněda.cz byl koncipován poměrně široce a kromě přípravy portálu zahrnoval ještě další aktivity. Vedle průběžných workshopů a odborných konferencí byla na konci roku 2019 uspořádána výstava iluminovaných modlitebních knih. Z akce vznikl i tištěný katalog *Nebeský žebřík: Pozdně středověké modlitební knihy ze sbírek Národní knihovny ČR* (Praha, 2019).

Mezi lety 2016–2020 byla vydána i řada odborných studií, otištěných např. v časopise *Knihovna: knihovnická revue* nebo *Knihy a dějiny*. Mezi nejreprezentativnější projektové výstupy lze beze sporu zařadit publikaci Kamila Boldana *Počátek českého knihtisku* (Praha, 2018), zabývající se nejstarší tiskárnou v Čechách, nebo kolektivní monografii *Knižní kultura českého středověku* (Dolní Břežany, 2020), shrnující dějiny domácích středověkých knih a knihoven.

Při hlubší analýze jednotlivých částí webového portálu Knihovněda.cz bychom určitě narazili

na dílčí nedostatky formálního i věcného charakteru, k jejichž odstranění mohou kromě tvůrců přispět i samotní uživatelé. Celému projektu i přesto nelze upřít mnohá pozitiva, představovaná např. mezioborovým a odborně invenčním přístupem nebo celkovým počtem zahrnutých bibliografických zdrojů. Jde o projekt nemající dosud v oblasti výzkumu dějin knižní kultury obdoby. Nebál bych se jej přirovnat k podobnému průkopnickému kroku, který v roce 1923 učinil Zdeněk Václav Tobolka, když založil *Knihopis československých tisků*.

DAVID MACH | David.Mach@nkp.cz

Neušlo nám

Časopis Malý tvořivec i pro děti, které teď do knihovny nemohou

Vyšlo nové číslo elektronického časopisu Malý tvořivec – Jaro 2021. Ti, co časopis znají, se na každé nové číslo těší. Knihovnice obvykle využívají pracovní listy pro práci s dětmi v knihovně. Ale v této nelehké době se děti do knihoven nedostanou. Přesto může časopis najít uplatnění.

Z důvodu množících se dotazů vznikla na webu Klubu tvořivých knihovníků na stránkách *Malého tvořivce* (<https://www.skipcr.cz/odborne-organy/klub-tvorivych-knihovniku/maly-tvorivec>) nová sekce **Doporučení pro knihovny a citace**.

Kvůli autorským právům nelze umístit na webových stránkách knihoven celý PDF soubor jednotlivých čísel. Ale knihovny mohou na svém webu umístit výše uvedený odkaz, kde zájemci naleznou linky na jednotlivá čísla časopisu. Čtenáři nebo jejich rodiče si mohou číslo doma otevřít, vytisknout celé nebo jednotlivé pracovní listy a vesele luštit.

Časopis vychází s licencí Creative Commons CC BY-NC-ND 3.0 CZ. Spoluautorky časopisu poskytly svá autorská práva k veřejnému zpřístupnění a k legálnímu využívání a sdílení za podmínky: Uvést původ (tj. citovat) + Pouze nekomerční užití + Žádné modifikace (viz piktogram).

Kvůli zvýšení povědomí veřejnosti o potřebě zachování autorských práv by bylo vhodné ke

Uveďte původ-Neužívejte komerčně-Nezpracovávejte 3.0 Česká republika (CC BY-NC-ND 3.0 CZ)

zveřejněnému odkazu na časopis na webu knihovny okopírovat i informace z výše uvedené webové stránky sekce Doporučení pro knihovny a citace, eventuálně i s příklady citací.

A co uvést na závěr? Kdyby nám někteří knihovníci chtěli pomoci s vlastními autorskými pracovními listy, ozvěte se na moji mailovou adresu. Redakční rada časopisu další spoluautory a další kvízy a úkoly ráda přivítá. Taktéž přivítáme konstruktivní zpětnou vazbu k vylepšení našeho časopisu. Jinak pro všechny děti platí – luštěte, bavte se, plňte zajímavé úkoly. A třeba vás při tom může někdo vyfotografovat.

ALENA VOLKOVÁ BALVÍNOVÁ | balbal@seznam.cz

Peněžitý příspěvek na stravování

V tomto čísle otevíráme novou rubriku, která bude zaměřena na uplatňování pracovněprávní legislativy v praxi knihoven, tj. na uplatňování zákoníku práce a návazných zákonů, vyhlášek a nařízení, které ovlivňují jejich každodenní činnost a existenci. Staňte se i vy jejími spoluvůrci! Posílejte nám na adresu ctenar@svkkk.cz své náměty, o kterých se domníváte, že mohou být užitečné i jinde, aby zde dostaly prostor k odborné prezentaci.

Novinkou roku 2021 je legislativní úprava týkající se peněžitého příspěvku na stravování (dále jen „stravenkový paušál“). Stravování zaměstnanců primárně reguluje § 236 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“), kterým se stanoví povinnost zaměstnavatele umožnit zaměstnancům ve všech směněch stravování. Tuto povinnost samozřejmě nemá vůči zaměstnancům na pracovní cestě, kterým vznikne nárok na cestovní náhrady v podobě stravného. Zaměstnavatel tedy ze zákona nemusí poskytovat svým zaměstnancům stravování, ale musí zaměstnancům stravování umožnit. Blíží podmínky stravování se stanoví kolektivní smlouvou nebo vnitřním předpisem. Většina zaměstnavatelů ve veřejném sektoru stravování poskytuje, a to buď v podobě stravenek, nebo zajištěním zvýhodněného závodního stravování.

Tyto varianty dále nově rozšiřuje stravenkový paušál, který byl doplněn do § 69 (stravování a stravovací služby) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, či do § 33b (stravování a stravovací služby) zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, jimiž se musí řídit příspěvkové organizace územních samosprávných celků.

Zda u zaměstnavatelů dojde k přechodu na novou alternativu, nebo ne, by mělo záviset na svobodném rozhodnutí zaměstnavatelů, jejichž zaměstnanci projeví zájem o tento benefit např.

na základě provedené ankety apod. Zaměstnanec si tedy nemůže stravenkový paušál jednostranně nárokovat u svého zaměstnavatele. Zákon však umožňuje, aby zaměstnavatel, který disponuje více pracovišti, zaměstnancům na jednom pracovišti poskytoval jinou formu příspěvku na stravování než na jiném místě odděleném pracovišti. V případě, že se rozhodnete pro změnu, nezapomeňte počítat rovněž s výpočtem lhůtou stávajícího poskytovatele stravovacích služeb.

Stravenkový paušál za den náleží zaměstnanci v pracovním poměru za každou odpracovanou směnu trvající minimálně tři hodiny, nevznikl-li zaměstnanci nárok na stravné v souvislosti s pracovní cestou. Nárok na stravenkový paušál tedy má i zaměstnanec, který vykonává práci na jiném místě než pracovišti zaměstnavatele (tzv. home office).

Stravenkový paušál za den může být poskytnut do výše 70 % horní hranice stravného, které lze poskytnout zaměstnancům odměňovaným platem při pracovní cestě trvající 5–12 hodin. Horní limit stravného při pracovní cestě trvající 5–12 hodin stanovený zákoníkem práce či vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí č. 589/2000 Sb. činí pro rok 2021 částku 108 korun. Výpočet limitu je snadný: 70 % ze 108 Kč představuje 75,60 Kč. Do výše uvedeného limitu je tento stravenkový paušál osvobozen od daně z příjmů a nepodléhá ani odvodům na zdravotní a sociální pojištění. I v případě, že zaměstnavatel má stanovené pro své potřeby stravné v nižší

částce než 108 Kč (zákoník práce umožňuje interval mezi 91–108 Kč), nebere se na to ohled a vychází se z horního limitu stanoveného právními předpisy.

Ze zákonů o rozpočtových pravidlech vyplývá, že stravovací paušál může být částečně hrazen příspěvkem z fondu kulturních a sociálních potřeb. A zde upozorňuji na novelu vyhlášky č. 114/2002 Sb., o fondu kulturních a sociálních potřeb, ve znění pozdějších předpisů, kde bylo doplněno, že na stravovací paušál lze přispívat z fondu kulturních a sociálních potřeb, ale max. do výše 45 % stravenkového paušálu. Netřeba jistě uvádět, že o čerpání fondu kulturních a sociálních potřeb rozhoduje zaměstnavatel a odborová organizace.

Stravenkový paušál nemůže být předmětem soudního výkonu rozhodnutí ani exekuce. Stejně jako tzv. stravenka je i stravenkový paušál samostatným nenárokovým benefitem, který zaměstnavatel v souladu se zákoníkem práce může zaměstnanci poskytovat nad rámec sjednané odměny za práci. Peněžitý příspěvek není platem, a ačkoli by jej bylo možno klasifikovat jako jiný příjem, který má vztah k výkonu práce a poskytuje se vedle odměny za práci, není uveden v taxativním výčtu § 299 o. s. ř. (občanského soudního řádu). Z toho důvodu nelze tento příjem postihnout srážkami z jiných příjmů ani příkázáním (jiné peněžitě) pohledávky.

RICHARD ŠČERBA | richard.scerba@nkp.cz

Napsali jste nám

Postesknutí...

Nedávno mě napadlo napsat na Ministerstvo zdravotnictví dotaz/připomínku ohledně uzavření knihoven. Co mě k tomu vedlo? Nejspíše stejná zkušenost jako u vás. Potkám-li čtenáře, ptá se, jak se může dostat k literatuře – blíží se pololetí a konec školního roku, žáci dohánějí četbu, běží zkoušková období, píšou se závěrečné práce, seminárky, diplomky... Samozřejmě, množství dokumentů je přístupných online, ale...

Při otevření e-mailu jsem si přečetla zprávu od dr. Víta Richtera, což mě jen utvrdilo v přesvědčení, že zmatek ohledně fungování knihoven je obecný jev. Chápu vážnost situace, ale chodím nakupovat a vidím skrumáž lidí u regálů i pokladen, kde si o dvoumetrových rozestupech mohou nechat jen zdát... Banky, pojišťovny atd. mají otevřeno bez většího omezení a nejspíše bych mohla pokračovat...

Při jarním koronavirovém období fungovaly karanténní místnosti, myslím, že řada knihoven má od té doby na výpůjčních pultech plexisklové zábrany, umíme dodržovat přísné hygienické předpisy, každá knihovna si jistě dokáže korigovat počet přítomných čtenářů. Práce v knihovně je krásná, ale bez návštěvníků smutná.

S pozdravem a přáním zdravého roku 2021

VÁCLAVA VYHNALOVÁ, Městská knihovna Planá nad Lužnicí (Knihovna@planan.cz)

Do čísla přispěli

František Baďura – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Rozálie Cenigová** – Slovenská pedagogická knižnica ■ **RNDr. Michal Černý** – Masarykova univerzita ■ **Mgr. Hana Friedlaenderová** – společnost Nielsen Atmosphere ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Helena Hubatková Selucká** – SKIP ČR ■ **Markéta Klusoňová, DiS.** – Městská knihovna Česká Třebová ■ **Jiřina Kozlová** – Městská knihovna Benešov ■ **Mgr. Pavlína Lišovská** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. David Mach** – Národní knihovna ČR ■ **Kateřina Nekolová, M.A.** – Národní knihovna ČR ■ **Bc. Tomáš Pipota** – Městská knihovna Dobříš ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Michaela Sehnalová** – Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně ■ **Bc. Lenka Schirová** – Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice ■ **Mgr. Eva Svobodová** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové ■ **Mgr. Hana Sychrová, DiS.** – Městská knihovna Česká Třebová ■ **Hana Šandová** – Městská knihovna Polička ■ **Ing. Richard Ščerba, MBA** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Marie Šedá** – Národní knihovna ČR ■ **Věra Trybenekrová** – Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **RNDr. Alena Volková Balvínová** – SKIP ČR ■ **Blanka Vomáčková** – Městská knihovna Česká Třebová ■ **Václava Vyhnanová** – Městská knihovna Planá nad Lužnicí

Literatura a kultura je pro mě způsobem života

Helena Šlesingerová, současná ředitelka Knihovny města Plzně, je také literární autorkou a organizátorkou literárního života v plzeňském regionu, a proto jsme ji požádali o rozhovor do této rubriky.

Helena Šlesingerová (* 1963) je absolventkou Pedagogické fakulty v Plzni a B.I.B.S., a. s. – vysoké školy strategického řízení v Brně. Od roku 1986 pracuje v Knihovně města Plzně; v letech 1992–2009 zde působila jako vedoucí Ústřední knihovny pro děti a mládež, od roku 2010 vykonává funkci ředitelky. Prostřednictvím Kruhu přátel knižní kultury (od roku 1992) a spolku Pro libris (od roku 1998), kterým poskytuje knihovna zázemí, se dlouhodobě zabývá podporou regionálního literárního dění. Od roku 1991 vede Ason-klub, literární klub mladých a nezavedených autorů západních Čech. Od roku 2002 se jako redaktorka podílí na vydávání měsíčníku *PLŽ – Plzeňský literární život*. Je členkou Obce spisovatelů ČR (od roku 1990) a Střediska západočeských spisovatelů v Plzni (také od roku 1990) a předsedkyní odborné sekce Klub dětských knihoven SKIP ČR. V minulosti externě redigovala literární stránku víkendové přílohy *Plzeňského deníku* (1993–1994), připravovala rubriku „Tip na knihu“ v Českém rozhlasu Plzeň (1997–1998) a spolupracovala na rubrice „5 x 5“ literární revue *Grand Biblio* (2008–2011). Na katedře filozofie Filozofické fakulty ZČU v Plzni externě vyučovala předměty Tvůrčí psaní (1996), Člověk, umění, svět literatury (1997), Kreativita (1998) a Bibliopedagogika (2009–2014). Působí jako lektorka v oblasti tvůrčího psaní, práce s poezií a práce s dětmi a mládeží v knihovnách, organizátorka literárních večerů a akcí a rovněž jako porotce regionálních literárních soutěží. Psala básně, nyní píše drobnou publicistiku. Vydala básnické sbírky *Plavení hřibátek* (Západočeské nakladatelství, 1987) a *Velbloud v kupce sena* (Bakalář, 1993) a její tvorba je zastoupena v řadě sborníků.

Jak jste se dostala ke knihám, knihovnictví a do knihovny?

Víte, že vlastně vůbec nevím? Pamatuji si první návštěvu divadla. Byly mi čtyři, seděla jsem v hledišti s obřím očekáváním. A pak jsem byla z *Míčka Flíčka* trochu zklamaná. Na první knížku si ale nevzpomínám. A ani ve snu by mě nenapadlo stát se knihovnicí. Na otázku, čím jednou budu, jsem v šesti letech odpovídala, že spisova-

telkou, v patnácti, že spisovatelkou a učitelkou literatury. Po maturitě mě ale na vysněnou aprobaci český jazyk-výtvarná výchova nevzali... Při studiu jiného oboru jsem sama sebe přesvědčila, že nikdy, nikdy nepůjdu učit. Ve třidvaceti jsem věděla, že budu spisovatelkou a redaktorkou beletrie. Na volné místo v Západočeském nakladatelství však radši vybrali zkušenějšího Zdeňka Šmída. Byl květen 1986, na schůzi po-

bočky Svazu spisovatelů mi sousedka pošep-tala, že na knihovně visí inzerát... Jak se pravi ve známé filmové pohádce: *Tvůj osud tě nemine...*

Byla jste už v dětství čtenářkou? A potom za studií a dál? Měli na vás v této oblasti vliv třeba rodiče nebo učitelé?

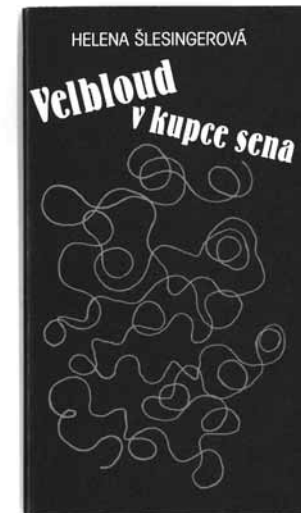
Dodnes mám schovaný obrázek s pochvalou od paní učitelky z první třídy za to, „že už umím dobře číst“. Jinak jsem, myslím, byla běžnou čtenářkou. Číst knížky bylo normální. Rodiče byli normální čtenáři a jako tehdy snad všichni i členy Klubu čtenářů Odeon. Na češtináře jsem ale měla víc než štěstí, zvláště na gymnáziu mě pan profesor Lašek tak nějak adoptoval. Je mu už přes devadesát, pořád jsme v kontaktu a opravdu ho oslovuji tatínku.

Působila jste v knihovně pro děti a mládež. Jak a proč je čtení knih pro děti důležité a v čem je nezastupitelné?

Asi nemusím nikoho přesvědčovat, že čtení a psaní rukou má zásadní vliv na rozvoj osobnosti dítěte, tedy na rozvoj inteligence, emocí, slovní zásoby, fantazie... Kdo dobře čte, zpravidla se i dobře učí a v životě je pak úspěšný. Při své práci jsem narazila na mladé, kteří když četli: *Do pokoje vstoupila dívka...*, nedokázali si nic konkrétního představit. Čtení je důležité i pro společné sdílení. Plzeňská básniřka Jiřina Fuchsová kdysi emigrovala do Los Angeles, a když se po revoluci mohla vrátit, říkala: *Neumíte si představit, jaké je to žít mezi lidmi, kteří nečetli Babičku*. Myslela to samozřejmě obrazně. Byla by smutná, kdyby věděla, že my si to už představit umíme...

Na Západočeské univerzitě v Plzni jste několik let vyučovala předmět Bibliopedagogika...

Bibliopedagogika byla v rozvrhu studijního programu Knihovnictví a informační služby, který plzeňská filozofická fakulta otevřela v polovině 90. let a potom při redukci počtu humanitních oborů v roce 2014 bohužel zrušila. Třináct dvouhodin – na tak široký obsah zoufale málo! – mělo podobnou náplň jako v Praze nebo v Brně. Na mé hodiny chodili i příslušníci městské policie, co se tam vzdělávali externě. Ti byli ze všech studentů nejpilnější a na zápočtový test dorazili ve slavnostní uniformě.

Co pro vás osobně znamená literatura, čtení a psaní a další aktivity kolem toho?

Spolužáci si ze mě dělají legraci. V kulturní sezóně se totiž často omlouvám ze setkání a výletů, neboť jsem zrovna na literárním večeru, na plese, vernisáži, v divadle... Oni oddělují – a asi správně – svůj pracovní a osobní život a někteří už dokonce plánují předčasný odchod do penze, aby měli čas na své koníčky. To si pak vždycky uvědomím, že pro mě literatura a kultura není koníčkem, ale způsobem života. Že psaní je pro mě něco jako modlitba a čtení nástroj hledání. Tuším, že někde TO tam v knihách prostě je.

Jste velmi aktivní nejen v plzeňském literárním životě. Můžete nám o svých činnostech prozradit něco víc?

Na to by nestačilo ani celé číslo *Čtenáře!* Už kdysi dávno jsme při knihovně založili tři spolky: Kruh přátel knižní kultury pro pořádání literárních večerů, Pro libris pro vydávání nekomerčních knížek, které by jinak neměly šanci vyjít, a Ason-klub pro podporu začínajících autorů. Od roku 2002 vydáváme měsíčník *Plž* (Plzeňský literární život)... Dál už to funguje jako sněhová koule. Občas čtu, že někdo s velkou slávou založil literární klub, první a nejlepší v republice. To se pak musím v duchu smát. Není těžké něco začít a udržet dva roky, ale dvacet let už ano, dlouhodobě motivovat lidi, vůči nimž nemáte žádnou řídicí pravomoc a nemáte je ani čím odměnit. Já jsem běžec na dlouhou trať. To jsou

stovky pořadů, publikací a autorů. Ason-klubem za třicet let prošlo na čtyři sta literátů a z některých se vážně stali spisovatelé. Je mezi nimi třeba Jakuba Katalpa. Dnešní svět je ale už trochu jiný. Lidé se zájmem o krásnou literaturu je v našem velkém Městě kultury ve skutečnosti moc málo. Každý máme svůj časopis, svůj pořad, svůj projekt, všichni víme, že být tvůrcem je nejvíc. Pak ovšem nemáme čas být si navzájem čtenáři a diváky...

Psala jste básně, čtete je jistě ráda... Které básníky máte nejraději? A co další oblíbení spisovatelé?

Na to nerada odpovídám. Ale kdybyste se mě zeptal, zda nelituji, že už moc nepíšu, odpověděla bych, že ne. Kdysi mi kartářka věštila, že bych mohla napsat skvělou knihu, ale stálo by mě to hodně sil a vlastně to pro mě nemá velký význam. Měla pravdu. Složila jsem asi tisíc básní a při pohledu na plné regály v knihovně vím, že tam moje sbírky nikomu nechybí.

Jak se plzeňská knihovna vyrovnává se současnou náročnou a složitou situací pandemie koronaviru a jak jste řešili různé praktické stránky kolem toho všeho, například i možnost home office apod.?

Naše knihovna má přes 90 zaměstnanců a širokou síť poboček. Když nepočítám zastávky bibliobusu, půjčujeme na pětadvaceti místech a každý provoz má jiné prostorové a personální podmínky. Nastavení jakékoliv změny je u nás proto náročné. Tolik osobních telefonátů jako za pandemie jsme ale nikdy předtím neměli. Lidem jsme nabídli všechny dostupné možnosti včetně té práce z domova. Nechtěla jsem ale, aby byl někdo doma bez práce.

Nejhorší byly podzimní měsíce, hlavně září a říjen, kdy se knihovnou prohnala vlna covidu a několik pracovišť jsme museli úplně uzavřít už v době, kdy se půjčovat smělo. Proto jsme se do online aktivit pro veřejnost mohli pustit až později. Teď už fungujeme bez problémů. Řada kolegyně mě v téhle komplikované době svým přístupem mile překvapila.

MILAN VALDEN | Milan.Valden@nkp.cz

Neušlo nám

Blog Toulky s knihovnou

Blog benešovské knihovny *Toulky s knihovnou* vznikl vlastně docela nenápadně. Na začátku byly články publikované v měsíčníku *Zpravodaj města Benešov* – pravidelné tipy na výlety, turistické trasy s popisem cesty, historií míst a staveb a připomenutí přírodních lokalit v našem regionu. Zajímavostí a příběhů z blízké i vzdálené historie začalo přibývat, a tak jsme se rozhodli založit v srpnu 2020 tento blog.

Jako ideální zdroj literatury a informací nám slouží obsáhlá část fondu knihovny a studovny zaměřená právě na náš region, její historii a osobnosti. Ať už je to krajina Posázaví, která byla celoživotní inspirací Františku Hrubínovi a Janu Morávkovi, Ostředek a Postupice pro Svatopluka Čecha, Vrchotovy Janovice a osobitá Sidonie Nádherná nebo kraj Podblanicka. A protože je to knihovnický blog, najdete k jednotlivým výletům také literární tipy na knihy z naší knihovny.

Každou naplánovanou trasu nejdříve projdeme, takže zjistíme, jak dobře udržované jsou turistické značky, kde je trasa méně vhodná třeba pro cyklisty nebo rodinu s kočárkem. Fotografie pořízené na výletě jsou důležitou součástí článku a další si může zájemce prohlédnout v navazujícím *Výletu ve fotografiích*. Zatím máme zveřejněno deset tras a každý měsíc přidáváme další výlet. Doufám, že se nám tímto blogem podaří připomenout a znovu objevit zajímavá místa našeho okolí, která jsou mnohdy poněkud opomíjená. Více informací najdete na webových stránkách naší knihovny www.knihovna-benesov.cz, rubrika Toulky.

JIŘINA KOZLOVÁ | jirina.kozlova@post.cz

Udržitelnost rozvoje v knihovnách

Příklady z mapy IFLA

Jak jsme vás již informovali v únorovém čísle *Čtenáře* (s. 52–53), IFLA připravila a v roce 2017 představila mapu světa (<https://librarymap.ifla.org/stories>), kde jsou zaznamenány příklady dobré praxe knihoven v naplňování cílů udržitelného rozvoje z celého světa. Jak je vidět, každá oblast má své specifické potřeby a mnohé knihovny přicházejí s velmi progresivními nápady. Mapa aktuálně obsahuje 45 příkladů z 28 zemí. Se dvěma příklady – *BookStart* a *Knížka pro prvníáčka* – je zde zastoupeno i české knihovnictví.

Amerika

■ Jižní Amerika

V Kolumbii funguje 20 mobilních knihoven, které reagují na nelehkou post-konfliktní situaci v zemi a kladou si takové cíle jako obnovení důvěry a posílení sociálního kapitálu. Druhý kolumbijský projekt se zaměřuje na environmentální gramotnost u dětí. Ekvádor je v mapě IFLA zastoupen projektem, který cílí na ochranu pokladnice ekvádorského přírodního bohatství – na Galapágy. V Chile najdeme program BiblioStreet, který podporuje integraci lidí, kteří žijí na ulici. Argentina je zastoupena hned čtyřmi projekty. První z nich se zaměřuje na posílení postavení romské komunity, v jeho rámci se konaly jak čistě praktické aktivity, jako je workshop šití oblečení, tak informační akce pro rozšíření povědomí o občanských právech. Další argentinské projekty jsou zaměřeny na mezigenerační vzdělávání v oblasti technologií, na snižování genderově motivovaného násilí a na děti se zdravotním handicapem.

■ Střední Amerika a oblast Karibiku

V Kostarice se místní knihovnická asociace zaměřila na program sociální zodpovědnosti při zlepšování životního prostředí. Z Kuby byl vybrán knihovnický projekt orientovaný na prevenci sexuálně přenosných chorob.

■ Severní Amerika

Kanadské knihovnictví reprezentuje na mapě IFLA síť veřejných knihoven v Torontu s projektem na podporu syrských uprchlíků. Knihovna uspořádala nejen akce pro samotné nově přiči-

zí uprchlíky a snažila se maximálně jim usnadnit přístup ke zdrojům knihovny, pořádala také pořady seznamující místní komunitu se situací lidí přicházejících ze Sýrie.

Afrika

V Tunisku knihovny podporují digitální gramotnost žen. V Ghaně se knihovny věnují vzdělávání v oblasti sexu a reprodukce, aby se předcházelo těhotenství u dospívajících. V Nigérii funguje na ibadanské univerzitě nonstop studovna zajišťující 24/7 přístup, a tím také k informacím. Z Keni jsou zmíněny dva projekty: jeden se týká podpory matematického vzdělávání v zemi, druhým je knihovna ve slumu Kibera. I v Jihoafrické republice najdeme dva projekty: v jednom jsou podporováni farmáři při získávání ICT dovedností, druhým je komunitní zahrada v Pietermaritzburgu.

Austrálie

Australské knihovny se představily dvěma projekty. V prvním z nich dochází k propojování generací při zlepšování technologických dovedností. Druhý již od roku 2004 podporuje předškolní vzdělávání v Západní Austrálii.

Asie

V mapě IFLA najdeme hned tři příklady z Kazachstánu, všechny jsou spojeny s Nazarbajevskou univerzitou. Koncept *Živých knihoven* je známý i u nás: lidé čelící diskriminaci zde dostávají příležitost promluvit o své zkušenosti v bezpečném prostředí, návštěvníci mají příležitost pro dialog

s někým, s kým by třeba jinak neměli šanci se setkat. V Kazachstánu některé etnické či sexuální minority zažívají násilí a diskriminaci, možnost pro vzájemné vyslechnutí je tedy velmi cenná. Dále se Nazarbajevská univerzitní knihovna věnuje zvyšování povědomí a výzkumu v oblasti genderové rovnosti. Při rekonstrukci univerzitní knihovny se speciálně přihlíželo k přechodu na úspornější energie. Při výměně osvětlení došlo k úspoře až o 50 % a uživatelé knihovny si pochvalují lepší studijní podmínky.

V indickém svazovém státě Harijána pomohly programy mobilních knihoven zvýšit docházku dětí do škol až o 70 %. Druhým indickým projektem v mapě IFLA je *Indická knihovna* pro lidské osídlení (Indian Institute for Human Settlements), která podporuje výzkum, vědění a vzdělávání v oblasti indické urbanizace.

V čínském Foshanu bylo založeno kolem 1000 malých domácích knihoven přímo v domech místních obyvatel. Každá z nich musí uspořádat ročně alespoň tři aktivity, půjčit 30 knih a má posloužit alespoň deseti rodinám. Má se tak podpořit nejen čtenářství, ale i sousedská komunikace a integrace v komunitě.

Prvním příkladem z Ruska je pilotní projekt v knihovně Bogolubovo, která byla přetvořena na moderní a inkluzivní prostor. V baškortostánském městě Ufa se knihovny věnují dětem se zdravotními problémy, v rámci canisterapie zde děti se speciálními potřebami čtou psům, přičemž rozvíjejí své jazykové dovednosti.

Irácké knihovny reprezentuje projekt, jehož cílem je uchování a zpřístupnění kulturního dědictví. V projektu již bylo zpracováno přes 300 000 rukopisů; výsledky mají být zpřístupněny i pro mezinárodní vědeckou komunitu. Jordánsko přispělo s platformou pro sdílení akademických prací v arabském světě.

Evropa

Ve fakultní knihovně chorvatského Záhřebu vznikl v roce 2018 *Green Library Project*, který má za cíl

poskytovat přístup k výzkumu a vzdělávání v oblasti ekologie, environmentálních věd a přírodních oblastí. Tento projekt usiluje o (opětovně) nastolení rovnováhy mezi společnostmi, životním prostředím a ekonomikou tím, že pořádá různé „greentivities“.

Rumunské knihovnictví představilo v mapě IFLA dvě ze svých aktivit. Tou první je programování pro děti: v 29 vesnických knihovnách již bylo proškoleny více než 450 dětí. Druhou zveřejněnou aktivitou je podpora knihoven pro žadatele o zemědělské dotace. Přestože se toto propojení může zdát neobvyklé, ze strany rumunských knihoven je to přínos k socioekonomickému rozvoji místních komunit.

Dva inspirující příběhy přináší také Ukrajina. V knihovně ve Lvově mají od roku 2016 svého odpadkového hrdinu. Díky informačním a zábavným workshopům se děti, jejich rodiče i učitelé dozvídají více o ekologickém myšlení, péči o přírodní zdroje či omezení vzniku odpadu.

V Rakousku se snaží zlepšovat vědecký výzkum v oblasti udržitelnosti mezi středoškoláky.

Německo zveřejnilo v mapě IFLA pouze jeden projekt, a to aktivitu Hamburské knihovny v oblasti integrace uprchlíků. Do vedení jazykových kurzů je tam zapojeno přibližně 270 dobrovolníků. Někteří z uprchlíků se po absolvování speciálního programu zařadili mezi zaměstnance hamburské knihovny.

Nizozemsko přispělo do mapy třemi příklady dobré praxe. Prvním z nich je projekt *BookStart*, který známe i z našich knihoven. Další program je zaměřen na školní knihovny a zlepšování akademických dovedností dětí. Poslední z projektů se věnuje zlepšování digitálních kompetencí.

V Irsku začala v roce 2016 knihovnická kampaň pro udržitelnost a snižování spotřeby zdrojů.

za pracovní skupinu
pro udržitelnost v knihovnách
KATEŘINA NEKOLOVÁ
| udrzitelna@knihovna.cz

Kronika

Být múzou

(vzpomínka na Zoru Šimůnkovou,
27. 6. 1965 – 12. 4. 2021)

Neuklízejte. To nemá cenu. Literatuře to nijak neprospěje. Leda byste o tom napsali.

Zora Šimůnková

Není lehké psát o Zoře, Zorce, Zoriettě Šimůnkové a mít na to vymezený prostor. Zorka totiž ráda překračovala mantinely a jakákoli vymezení jí byla proti srstí. Měla nádhernou schopnost, po níž většina z nás touží, ale těžko toho dosahujeme – spojovala lidi. Proto by ode mě bylo nefér, abych si Zorku v této vzpomínce přivlastnil. Je tedy proložená slovy a větami jejích přátel, jako taková mozaika o společných chvílích a sdílených slovech.

Pod pražským literárním nebem snad není člověka, který by neznal jméno Zora Šimůnková. Každý, kdo za posledních dvacet let přivoněl k literatuře, zná její literární a organizátorskou osobnost. Zorku jsem poznal před sedmácti lety přes muzikanta a dramaturga někdejší Poetické kavárny Obratník Jakuba Zahradníka. Ten na začátku milénia spoluvytvářel stálou uměleckou základnu kolem tohoto inspirativního prostoru na Smíchově. Tehdy jsem zdramatizoval dvě Zořiny povídky *Jedenácté přikázání* a *Smutek*, které jsme pak několikrát s herci Monikou Začkovou a Filipem Sychrou úspěšně hráli nejen v Obratníku.

Zora měla jednu krásnou vlastnost, kterou krutý okamžik rázem proměnil v odkaz. Uměla spojovat, inspirovat, motivovat. A vyzývala k tomu taky ostatní: *Tvořte a nebojte se toho!* Měla dar vycítit talent, pozvednout ho, podržet, a dokonce nad některými nesmělymi literáty kroužit a jejich literární dráhu povzbuzovat a nenásilně směřovat. Tak jako si sama hledala svoje místo v životě, mezi lidmi a v literatuře, nabízela možné cesty i těm druhým. Jednou se mi svěřila, že svými uměleckými aktivitami pomáhá i sama sobě. Věděla, jak silné a motivující je hledání, jak potřebné jsou pomoc a empatie. Byla múzou pro mnohé. *Neboj se s tím vyjít ven! Čist vlastní texty je přece stejně snadné jako zavazovat si tkaničky.*

Měla zkrátka v sobě dostatek sil, o které jí nebylo zatěžko se rozdělit s ostatními.

S básníky Radkem Lehkoživem a Petrem Musílkem založila v roce 2003 malý literární festival *Literární Vysočina*, který z města Chotěboře doputoval až do Prahy. Ještě před tím, z kraje roku 2003, začaly „vycházet“ *Večery přiměřených depresí*. Živý večer, který měsíc co měsíc představoval literáty rozličných směrů, chutí, inspirací a kvalit spolu s hudebníky několika žánrů. Na začátku letošního roku dosáhly „Depky“ své plnoletosti.

Nikdy nepřestala překvapovat. I po všech těch letech. Byla nepřehlédnutelná, když šla po ulicích Prahy ve svých barevných splývavých šatech, kapku hippies, s výrazně obarvenou zářivou hlavou... Barevnost, květina či věneček ve vlasech.

Zákonitosti jazyka a jeho úzu mi, bohužel, nedovolují psát o Zorce Šimůnkové v přítomném čase. A taky se mi to přičí. Naštěstí každý z nás máme svoje obyčeje a návyky. Ty moje jsou takové, že se mi moje kamarádka a múza už bude napořád zpřítomňovat.

Děkuji Hance, Olze, Janě, Páje, Jakubovi, Radkovi a Kamilovi za jejich vzpomínky na Zoru.

FRANTIŠEK BAĐURA

| frantisek.badura@nkp.cz

Půjčování zážitků z Městské knihovny Česká Třebová

Jaro 2020. Dětské oddělení knihovny zeje prázdnotou. Pryč je smích pobíhajících dětí, rodiče vybírající z knihovního fondu a společné prohlížení knížek. Odborníci předpovídají, že se pandemie koronaviru bude vracet jako vlny moře, jednou silnější, jednou slabší, které znepřístupní dosud běžné činnosti. Jaro 2021. Děti ráno neodcházejí do školy, místo toho si berou notebook a připojují se k online vyučování. Ani odpoledne se jejich program dvakrát neliší, hrají hry nebo mají online trénink. Rodiče pracují z domova.

V Městské knihovně v České Třebové jsme se v loňském roce rozhodli nepřevádět naše programy do internetového prostředí, aby se rodiny mohly od technologií odpoutat a trávit čas společně jiným způsobem. V průběhu několika měsíců jsme pro naše čtenáře vytvořili **Knížkohraní s Edou** a **Zážitkové batůžky** – dva projekty pro rodiny s dětmi, které budou fungovat bez ohledu na aktuální epidemickou situaci, pokud bude možné realizovat výpůjční služby, a které jsou udržitelné i při běžném fungování knihovny. Pokud se chcete inspirovat, čtěte dál.

Knížkohraní s Edou

Pracovní sešit *Knížkohraní s Edou* (viz foto ve vedlejším sloupci) jsme vymysleli a vytvořili pro děti ve věku 3–6 let a jejich rodiče. Cílem tohoto projektu je podpora čtenářství a rozvíjení pozitivního vztahu ke knihám od útlého věku. Úkoly jsme sestavili tak, aby po celý rok rozvíjely osobnost dítěte předškolního věku. Podporují rozvoj předčtenářské gramotnosti, zábavnou formou rozvíjejí slovní zásobu dětí, jejich fantazii a představivost, motoriku, pozornost, zrakové a sluchové vnímání a další.

Děti při plnění všech aktivit získávají nové informace a dovednosti. Do sešitu s ilustracemi si mohou kreslit. Ke každému měsíci mají děti vyplnit pracovní list a splnit tvořivý úkol. Například uvařit si čarodějny lektvar, vytvořit domeček pro skřítky, najít rozdíl mezi dvěma téměř stejnými

obrázky či najít žízálam cestičku do domečku. Žádný z úkolů se v sešitě neopakuje. Průvodcem na 32 barevných stranách je medvěd Eda. Celý sešit je originál a všechny ilustrace, texty a grafika jsou dílem knihovnic, především pak Jany Kodouškové, která vše také uspořádala dohromady.

Rodičům či prarodičům předáváme program na trávení společných volných chvil a pomáháme jim najít knihy na určité téma. Kromě doporučených knih otištěných v pracovním sešitě existují další seznamy v našem online katalogu na téma zvířátka v lese, pohádky, čarodějnické příběhy, zvířátka na statku, rostliny, dopravní prostředky, prázdniny, víly a skřítky, povolání, ptáci, Mikuláš a Vánoce.

Vnější motivací pro společné předčítání a plnění zadaných úkolů po celý rok může být krásná odměna, kterou je sada z projektu *Bookstart* pro starší děti.

Zážitkové batůžky

Zajímavý program na odpoledne nebo celý víkend zabalený do batohu, který rodiny s dětmi společně zabaví – tak by se dal jednoduše charakterizovat *Zážitkový batůžek*, jenž je plný her, knížek, pracovních listů, tipů na výlety, nápadů, zajímavostí a návodů na různé aktivity, ke kterým nepotřebujete ani připojení k internetu ani jiné pomůcky. Vše potřebné objevíte uvnitř. Některé aktivity jsou vhodné na doma, jiné naopak čtenáře povedou na výlet do přírody. *Zážitkové batůžky* nejsou jenom zábava, ale i nenásilná forma poznávání, hravého učení, pokusů a získá-

vání nových informací. Jedním z cílů tohoto projektu je i zviditelnění populárně-naučné literatury pro děti.

Zatím máme připraveno 12 témat, mezi kterými nechybí dinosauři, roční období, počasí, cesta okolo světa, ptáci, vesmír, stromy. Pro dané téma jsou k výpůjčce k dispozici vždy dva kusy.

Obsah každého batůžku má být překvapením. Nechceme předem čtenářům prozradit, co je čeká. Jednotlivé batůžky nabízí rozdílné aktivity a hry a věříme, že o to jsou zajímavější.

Každý batůžek je označen originální nášivkou a přívěskem na zipu, který má z druhé strany čárový kód pro půjčování a vrácení. Pro kontrolu obsahu je vytvořený seznam s jednotlivými položkami, jednotlivé pomůcky jsou pro lepší přehlednost v plátných sáčcích s nažehleným popiskem. Snažili jsme se neopomenout žádný detail a zároveň udržet praktičnost. Všechny

batůžky jsme půjčili během jednoho dne (!!!), a proto vymýšlíme další témata, která potěší nejen děti, ale i jejich rodiče.

Ohlas a co bude dál

Na sociální síti Facebook jsme zaznamenali nadšené ohlasy čtenářů, které nás velmi potěšily:

- *Vy jste prostě boží! Skvělý nápad! Děkujeme za všechno, co děláte.*
- *Vy jste neskuteční – úžasná práce... jste prostě boží.*
- *Geniální nápad! Teď ve světě online něco konečně reálného. Půjčili jsme si Vesmírný batůžek a určitě nebude poslední.*
- *No, to je opravdu úžasný nápad. Velký obdiv a vděk za vaši kreativitu a nápady!*
- *Máme půjčený zážitkový batoh Jaro/Léto a musíme vám moc poděkovat za nápad. Děti jsou nadšený a já jsem teda nadšená zpracováním a vybranými aktivitami. Každý den je v provozu. :) Rozhodně zkusíme i další.*
- *My taky moc děkujeme, u nás první batoh dinosauři, toho nadšení, radosti z obsahu, úplně neuvěřitelný, děti skákaly radostí z figurky, no a po dvou týdnech doma stále baví a těší, obsah naprosto super, jste úžasný!*

Za oběma projekty se skrývá několikaměsíční práce při hledání tematických knih, her a především aktivit pro rodiny s dětmi. Příprava materiálů od psaní textů, kreslení ilustrací, laminování pomůcek, vystřihování až po nažehlování popisků na plátně sáčky na jednotlivé pomůcky vyžaduje silné nadšení pro věc a sehraný tým zaměstnanců knihovny. Věříme, že čtenáři uvítají tyto aktivity nejen v době pandemie a uzavření škol a školek, ale budou je bavit i po návratu k „normálu“. Kromě půjčování knih, časopisů, deskových her a audioknih nově půjčujeme i zážitky.

Další informace a kontakty na nás najdete na www.moderniknihovna.cz.

HANA SYCHROVÁ

hana.sychrova@moderniknihovna.cz

BLANKA VOMÁČKOVÁ

blanka.vomackova@moderniknihovna.cz

MARKÉTA KLUSOŇOVÁ

marketa.klusonova@moderniknihovna.cz

Foto: Hana Sychrová

Do Jičína za Rumcajsem

V letošním roce si připomínáme 110. výročí narození spisovatele Václava Čtvrťka, který se považuje za významného pokračovatele klasiků českých pohádek. Jeho jméno je i součástí názvu naší knihovny. Co měl s Jičínem společného? Sice se narodil v Praze, ale v Jičíně prožil své rané dětství u svého dědečka Václava Fejřara v době první světové války, kdy jeho otec narukoval na vojnu a jeho matka se s ním a jeho bratrem vrátila do rodného domu do Jičína. Jičín se tak stal velkou inspirací v jeho pozdější tvorbě. V paměti mu utkvělo město s krásným okolím, k němuž získal hluboký vztah.

Jeho osobní vyznání mluví za vše: *Mám tu krajinu rád, proto Rumcajs může bydlet jenom tam.* V Jičíně začal malý Vašík také chodit do školy a naučil se tam číst. *Dovedu si přivolat pocit okouzlení a překvapení, že dokáže-li člověk správně k sobě sesadit písmena, uvidí a uslyší příběh, vzpomínal později.*

Václava Čtvrťka a jeho pohádky nám v Jičíně kromě knihovny připomíná ještě náměstí Václava Čtvrťka, restaurace Řáholec na Husově ulici, Rumcajsova stezka, les Řáholeček, Rumcajsova ševcovna, interaktivní expozice Rumcajsův svět Radka Pilaře a nutno zmínit i festival *Jičín – město pohádky*, kdy právě Čtvrťkova tvorba přispěla k novému označení města a v roce 2006 prohlášení Jičína hlavním městem pohádek.

Jičínské knihovnice se i v pandemickém období uzavřených knihoven rozhodly Čtvrťkovo výročí přeci jenom oslavit trochu více. Když děti nemohou do knihovny, musí knihovna vyrazit za dětmi. Knihovna Václava Čtvrťka v Jičíně připravila pro děti a jejich rodiče soutěže. Každý měsíc uveřejňuje jedno video s informacemi o Václavu Čtvrťkovi s jednou soutěžní otázkou. Děti mohou správně odpovědi zasílat Věře Trybenekrové přímo na e-mail (trybenekrova@knihovna.jicin.cz), případně na adresu dětského oddělení (deti@knihovna.jicin.cz) nebo psát na facebookový profil Čtipíska Knihovnického.

Soutěž věnovaná Václavu Čtvrťkovi vznikla jako součást projektu **Booktuberky**. Knihovnice dětského oddělení a klubu pro mládež Free Time pravidelně natáčejí videa o knihách, audio-

Foto: archiv Knihovny V. Čtvrťka v Jičíně

Budova Knihovny Václava Čtvrťka v Jičíně s fontánou s maskotem dětského oddělení Čtipískem Knihovnickým

knihách nebo o dění v knihovně a **Čtipísek Knihovnický**, maskot dětského oddělení, je publikuje na svém facebookovém profilu. Vídea jsou samozřejmě k dispozici i na YouTube pod popisem Booktuberky a na webu dětského oddělení jičínské knihovny. Během natáčení jednoho z těchto videí se zrodil nápad pravidelné video-soutěže pro děti. A posléze se k tomu přidal i nápad vyhlášení velké **výtvarné soutěže o putování za Rumcajsem**.

Čtenáři se mohou se Čtipískem Knihovnickým a videy i soutěží blíže seznámit na Facebooku a webu pod těmito odkazy: <https://www.facebook.com/ctipisek/>, <https://knihovna.jicin.cz/deti/>.

VĚRA TRYBENEKROVÁ

trybenekrova@knihovna.jicin.cz

Na podrobné informace k soutěžím a na vztah k Václavu Čtvrťkovi jsem se zeptala přímo VĚRY TRYBENEKROVÉ.

Jak vnímáš osobnost Václava Čtvrťka? Zasláhla tě jeho tvorba nějak výrazněji ještě před tím, než jsi začala pracovat v knihovně, která je po Čtvrťkovi pojmenovaná?

Když jsem byla malá holka, chodila jsem na základní školu do Miletína. A měli jsme tam literární soutěž. Vítěz pak mohl jet do Jičína, kde se měl setkat přímo s Václavem Čtvrťkem. To jsem si moc přála. Jenže já jsem skončila druhá a nikam jsem nejela. Pamatuji se, že mě to tehdy hodně mrzelo...

To je zjevně událost, kterou si dítě zapamatuje. Čtvrtek si tě ale našel i tak. V jičínské knihovně pravidelně organizuješ putování po stopách Vašíka Cafourka, představuješ jeho knihy dětem a letos jsi připravila soutěž věnovanou Čtvrťkovi. Jak jsi na ten nápad přišla?

Jičínské knihovnice začaly natáčet videa o knihách a o dění v knihovně. Nazvaly jsme to Booktuberky. No a já jsem přemýšlela, jak Čtvrťka v roce výročí jeho narození trochu připomenout. Tak jsem o něm v jednom z videí mluvila a příspěvek zakončila hádankou. A takhle to vzniklo. Pravidelně každý měsíc děláme nové video a vyhlásili jsme soutěž *Namaluj (nebo popiš) svou cestu do Jičína za Rumcajsem*. V tvořivosti se meze nekladou, děti se mohou vyjádřit jakýmkoliv výtvarným způsobem. Výsledky chceme vyhlásit na *Letním knihovním jarmarku* v sobotu

28. 8. 2021. Všichni, kteří se chtějí zapojit, mohou své příspěvky zasílat do 31. 7. Přijímáme je jak poštou na adrese Knihovny Václava Čtvrťka v Jičíně (Denisova 400, 506 01 Jičín), tak na e-mailové adrese deti@knihovna.jicin.cz.

Takže těch soutěží je víc?

Ano, přesně tak. Každý měsíc děláme video, ve kterém dávám nějakou hádanku ze života nebo tvorby Václava Čtvrťka. Jsou to hádanky, které jsou primárně určené našim čtenářům. Odpovídají, my si poznamenáme do karty čtenáře, že správně odpověděli, a při jejich návštěvě výpůjčního okénka jim zároveň předáme i drobnou cenu. No a soutěž, která bude vyhlášená o jarmarku, je pro všechny: trvá dlouhodobě, děti mohou malovat, kreslit, fotit, psát, ... prostě jakkoliv ztvárnit své putování za Rumcajsem z dob před pandemií. Mohou třeba ztvárnit vzpomínku na návštěvu Jičína během pohádkového festivalu, jak byly s rodiči na dovolené v Českém ráji nebo jak hledají knihy Václava Čtvrťka v rodinné knihovničce...

To zní skvěle, hned mám chuť se zúčastnit. Těšíš se na vyhlášení výtvarné soutěže?

Těším se moc. Z videí nemáme tak velkou zpětnou vazbu, jakou bych si přála. Takže pokud soutěž děti osloví, začnou se k nám do knihovny hrnout obrázky, a to bude veselé.

Baví tě být booktuberkou, tedy youtuberkou, která informuje o literatuře?

No, není to úplně můj šálek kávy. K sociálním sítím mám přeci jenom dál než mladší kolegyně. Ale je to týmová práce. Já mám na knihovnické práci ráda především kontakt s lidmi. Těší mě, když přijdou děti a nadšeně vyprávějí o knize, kterou právě přečetly, a chtějí další. V současné době mohou mít knihovny otevřená alespoň výdejní okénka, tak mě vždycky potěší, když si některé dítě přijde půjčit knihu, o které jsme si dopoledne povídali během online knihovní lekce v rámci distanční výuky.

Kde bereš inspiraci k otázkám, které na konci každého videa pokládáš?

Ptám se na to, co mě samotnou zajímá nebo co by mě jako dítě zajímalo.

Moc děkuji za přiblížení soutěží pro děti a jejich internetového obsahu.

MICHAELA SEHNALOVÁ

sehnalova@knihovna.jicin.cz

Josef Vlček, ředitel vědecké knihovny v Hradci Králové v letech 1985–2001

Josef Vlček nastoupil do knihovny, dá se říci, v poklidné době poloviny osmdesátých let. Ale tato zdánlivě klidná hladina společenského života byla v průběhu několika let zčeřena vlnami politických změn a v knihovnictví změnami souvisejícími s postupnou automatizací knihovních procesů. Za jeho působení se změnil název knihovny i zřizovatel. Jmenován byl 16. 8. 1985 Radou VČ KNV. Po změně zřizovatele knihovny bylo jeho jmenování potvrzeno Ministerstvem kultury ČR 11. 1. 1991 a znovu v roce 1996.

Narodil se 23. 11. 1940 v Náchodě. Vystudoval Pedagogickou fakultu Univerzity Hradec Králové a Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy, obor teorie kultury. V roce 1992 absolvoval na Katedře vědeckých informací a knihovnictví FF UK postgraduální studium, které ukončil závěrečnou prací s názvem *Zavádění automatizace do knihovnických procesů ve Státní vědecké knihovně v Hradci Králové*.¹ Cílem práce bylo podat přehled o stávající situaci využívání výpočetní techniky v knihovně a vytvořit plán zavádění automati-

zace pro další období. Česká komise pro vědecké hodnosti mu v roce 1993 udělila hodnost kandidát filozofických věd (CSc.).² Než se stal ředitelem knihovny, pracoval jako učitel na základních školách v okrese Náchod a na KV KSČ v Hradci Králové.

Od konce osmdesátých let se zabýval automatizací nejen v knihovních procesech, ale i v dalších agendách v knihovně. Přes mnohdy marný boj se zřizovatelem, zpočátku ještě krajským národním výborem, zavedl do knihovny paměťové psací stroje, čtečky, kopírovací stroje i počítače. Za jeho působení byl v knihovně instalován knihovní systém Smartlib, později Kp-sys. V roce 1997 byla SVK HK jednou z prvních knihoven v České republice, která měla k dispozici internet. Pod jeho vedením byly vybudovány v depozitáři na Pouchově³ další dvě skladovací haly.

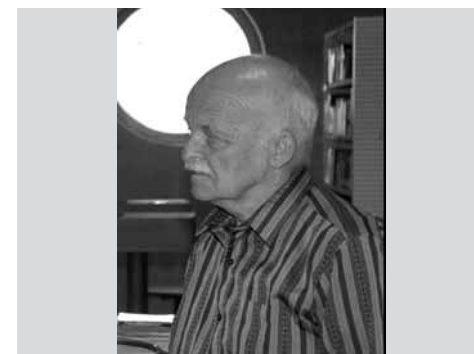
Osobně velmi těžce nesl bezplatné odevzdání budovy bývalé židovské synagogy, k němuž došlo v roce 1994, do rukou Židovské obce v Praze. Knihovna tuto budovu na sklonku šedesátých let řádně koupila a pak několikrát na své náklady modernizovala. Nicméně tento akt zajistil SVK HK možnost usilovat o jinou nemovitost vhodnou pro její účel. Ta se v průběhu devadesátých let nenašla, proto se Josef Vlček začal intenzivně zabývat plánováním výstavby nové budovy. Jednání se zřizovatelem (ministerstvem kultury) o jejím financování probíhala velmi pomalu, ale nakonec 31. 7. 2001, těsně než se stal zřizovate-

lem SVK HK Královéhradecký kraj, bylo vydáno rozhodnutí o financování nové budovy. Město přidělilo knihovně pozemek vedle univerzitního kampusu na rohu ulic Hradecká a U Přívozu. Celkové náklady ve výši 494,5 milionu korun hradilo ministerstvo kultury. Samotnou realizaci stavby přenechal už Josef Vlček své nástupkyni Evě Svobodové.

Stál také u zrodu dlouhodobé spolupráce se Státní vědeckou knihovnou v Banské Bystrici. Smlouva o spolupráci byla podepsána v roce 1995 a platí dodnes. Každoročně je naplňována výměnnými stážemi pracovníků, realizováním týdenních pobytů kulturních delegací, účastí na konferencích a výměnou edičních titulů obou knihoven.

Josef Vlček, ač nebyl původně vystudovaný knihovník, podpořil konání 3. národní konference o bibliografii, která proběhla v Hradci Králové v březnu 1987. Díky němu byla SVK HK také jedním ze zakládajících členů Sdružení knihoven ČR. První dvě konference *Knihovny současnosti* v roce 1993 a 1994 se pořádaly v Hradci Králové a některé přednášky byly otištěny v regionálním knihovnickém zpravodaji *U nás*. Josef Vlček se organizování této akce věnoval osobně s velkým nasazením, a to mu zůstalo, i když se konference přesunula do Junior centra na Seči.⁴ Sám na konferenci vzpomínal takto: *Organizování této špičkové akce spolu s Moravskou zemskou knihovnou v Brně nám dalo hodně práce, ale tu jsme dělali velmi rádi, zvláště když odezvy v knihovnické veřejnosti byly příznivé. Nejen jsme ji organizovali, ale na ní také aktivně vystupovali*.⁵

Jeho velkou zálibou byla česká literatura, zejména bratří Čapků. V roce 1990 pomáhal

s uspořádáním Národní konference k 100. výročí narození Karla Čapka.⁶ V roce 1997 spoluorganizoval seminář o životě a díle Josefa Čapka a editoval sborník z jeho přednášek.⁷

Další jeho vášní byla filatelie. V roce 2018 organizoval výstavu známek k 100. výročí vzniku Československa, která se konala v budově SVK HK, v galerii U Přívozu.

V publikační činnosti⁸ se věnoval již zmíněné automatizaci knihovních procesů, konferencím *Knihovny současnosti*, zkušenostem ze zahraničních služebních cest a výstavbě knihovny. Byl také členem redakční rady knihovnického zpravodaje *U nás*.

Svým životním postojem učil své kolegy a kolegyně umění diskuse, kompromisu a vzájemné tolerance. Také je učil vnímat knihovnictví v širším kulturním a společenském kontextu.⁹ V čele knihovny stál šestnáct let, funkci ředitele opustil 31. 12. 2001. Knihovnu dál navštěvoval nejen jako čtenář a přednášející, ale také se zúčastňoval kulturních akcí a přicházel si popovídat s knihovníky. Zemřel 17. 3. 2021.

EVA SVOBODOVÁ | eva.svobodova@svkhk.cz

¹ VLČEK, Josef. *Zavádění automatizace do knihovnických procesů ve Státní vědecké knihovně v Hradci Králové: závěrečná práce PGS*. Hradec Králové, 1992. 39 s., 24 obr. příl.

² Disertační práce: VLČEK, Josef. *Kultura, zprostředkování kulturních hodnot, využití výpočetní techniky v této oblasti: disertační práce*. Hradec Králové, 1993. 146 s., [45] s. obr. příl.

³ městská část Hradce Králové

⁴ Blíže viz: VLČEK, Josef. Deset ročníků konference „Knihovny současnosti“. In: *Knihovny současnosti*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2002, s. 11–16. ISSN 1805-6962

⁵ VLČEK, Josef. Vzpomínky zůstanou. In: SVOBODOVÁ, Eva. *Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové 1949–2017: 24 894 dnů v životě knihovny: vychází u příležitosti 70. výročí knihovny*. Vydání 1. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2019, s. 110–112. ISBN 978-80-7052-137-3. Dostupné také z: https://www.svkhk.cz/Pro-verejnost/E-knihy-vydane-SVK-HK/SVK-Kronika_e-kniha_v02.aspx.

⁶ VACINA, Ladislav, ed. *Karel Čapek: sborník příspěvků z Národní konference k stému výročí autorova narození: Hradec Králové 10.–11. ledna 1990*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna, 1990, 212 s. ISBN 80-7052-005-1

⁷ VLČEK, Josef, ed. *Josef Čapek: (1887–1997): sborník ze semináře, březen 1997*. Hradec Králové: Státní vědecká knihovna, 1997. 34 s. Publikace SVK. ISBN 80-7052-043-4

⁸ Jeho publikační činnost je zpracována formou rešerše: *Josef Vlček (1940–2021)*. [Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna], 2021, 43 záznamů (5 s.).

⁹ Ředitel Státní vědecké knihovny Josef Vlček šedesátiletý. *U nás: knihovnicko-informační zpravodaj východních Čech*. 2000, roč. 10, č. 4, s. 15. ISSN 0862-9366. Dostupné z: https://www.svkhk.cz/SVKHK/u-nas-pdf_archiv/399.pdf.

Knihovna 21. století – Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice

Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice si už zanedlouho bude připomínat 130 let od svého založení. Po letech putování po různých budovách ve městě byla jako vzdělávací centrum a knihovna v roce 2020 přemístěna do nových zrekonstruovaných prostor bývalého pivovaru.

Knihovna sídlila v období 1994–2020 v budově bývalého církevního gymnázia

Výpůjční pult oddělený pro děti a mládež

Trocha historie

Knihovna v Domažlicích byla založena v roce 1895 pod jménem „Veřejná obecní knihovna královského města Domažlice“. Až do roku 1994 putovala po mnoha místech v domech ve městě. V červnu 1994 se přestěhovala do vlastního domu – budovy bývalého církevního gymnázia vedle kláštera. Menší dvoupodlažní stavba z 18. století byla vyhovující a nelze jí upřít genius loci. S postupem času však již prostorové uspořádání přestalo vyhovovat, a protože modernizace nebyla z technických důvodů možná, uvítali jsme návrh rady města na přesunutí celé knihovny do prostor bývalého pivovaru.

První kroky

První návrh na přesunutí knihovny padl již v roce 2012 a od té doby se rekonstrukce budov po bývalém domažlickém pivovaru v několika etapách rozeběhla, i když v tempu vlastním veřejnému sektoru v České republice. Až v průběhu let 2016 a 2017 z celého projektu vykristalizovala představa přesunout se do pivovaru ne pouze jako knihovna, ale jako vzdělávací centrum a knihovna. Tento koncept v nás budil obavy, ale zároveň jsme si uvědomovali, že to nabízí knihovně nové možnosti v duchu *Koncepce rozvoje knihoven*. V témže roce získalo město na výstavbu knihovny dotaci z IROP na 90 % nákladů, které nakonec dosáhly celkové výše 11,5 milionu korun.

Projekt si nás získal až v okamžiku spolupráce s architekty společností Mepro, s. r. o. V ten moment nás uchvátily možnosti, které velké prostory původně sladových púd nabízely. Tato fáze trvala téměř dva roky a byla velmi náročná. Bylo zapotřebí zvážit všechny procesy odehrávající se v prostoru a čase v knihovnickém prostředí a co neefektivněji je implementovat do reality návrhu, přičemž velkou roli po celou dobu měl vysoký nárok na estetiku a moderní design. Samotnou realizaci provázela řada nepříjemných nečekaných věcí. Budova totiž ve svých útrobách skrývala nejedno překvapení, které stavbu protahovalo. Sťahování knihovny se tak oproti plánu o rok posunulo, a to bohužel na jaro 2020, takže nám do toho zasáhla první vlna pandemie.

Sťahování

Sťahování knihovny jsme pečlivě plánovali téměř dva měsíce. Protože interiéry byly kompletně nově zařízené a vybavené, největší úskalí představovalo přestěhování fondu knihovny. Větší část byla v budově knihovny a menší ve skladu na okraji města. Klasické „balíčkování“ jsme zavrhlí hned v úvodu, protože to bylo velmi zdoluhavé a náročné. V tento moment nám pomohla náhoda a našli jsme firmu Moving Prague, která se mj. zabývá sťahováním knihoven. Tak, jak byly knihy v regálech seřazené, je pracovníci firmy naložili na speciální vozíky a v novém je zase podle našich instrukcí na regály vyskládali. To nám velmi ušetřilo čas a síly. Poté už to bylo jen o správném naplánování. Celý fond o objemu 92 000 knihovních jednotek byl na svém místě za pět dní!

Moderní prostor

Moderní prostor je to, co nejvíce vystihuje novou knihovnu. Dvě podlaží knihovny, každé o rozloze téměř 500 m². V prvním se nachází oddělení pro dospělé, kde je i čítárna, internetová studovna a část vzdělávacího centra – počítačová a studijní učebna a učebna polytechniky. Ve druhém patře je oddělení pro děti a mládež s prostorem pro besedy a druhá část vzdělávacího centra, kde je umístěna jazyková učebna a sekce poly-

Nové prostory knihovny (a vzdělávacího centra) před nastěhováním

techniky pro děti. V budově máme i depozitáře vybavené pojezdovými regály, které pojmu téměř polovinu fondu. K dispozici máme i přednáškový sál pro 100 osob, který se nachází v jižním křídle. Celý prostor je bezbariérový, což velmi těší nás i čtenáře.

Realita

Myslím si, že spoluprací města, architektů a knihovny vznikl krásný a funkční prostor, který nabízí příjemnou atmosféru pro svou dominantní knihovnickou činnost, ale zároveň nabízí i dobré a zajímavě vybavené místnosti pro aktivity vzdělávacího centra. Navzdory našim obavám je tato služba, kterou bohužel zatím známe vzhledem k nedobré pandemické situaci pouze v teoretické rovině, vhodným doplňkem k naší primární činnosti. Ve spolupráci především s domažlickým gymnáziem jsme sestavili zajímavou škálu aktivit, které nabízíme v rámci našeho vzdělávacího centra. Vedle jazykových kroužků je to např. grafik, kroužek robotiky, výuka 3D tisku, botanika a mnohé další, pro které máme k dispozici vynikající vybavení.

Tento článek vzniká v době, kdy jsme všichni stále limitováni různými vládními opatřeními. Tak mi s jistým patosem dovoluete pozvání do našich nových prostor, protože my v Domažlicích si myslíme, že se nám podařilo vytvořit krásnou knihovnu, se kterou se rádi pochlubíme.

LENKA SCHIROVÁ | schirova@mekbn.cz

Foto: archiv MĚKBN

Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven

Roky 2019–2020 přinesly několik zásadních dokumentů a standardů – jedním z nich je **Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven**¹ autorem Lenky Dostálové a Moniky Kratochvílové z Moravské zemské knihovny v Brně.

Co nová metodika přináší? Jak už je z názvu patrné, především obecný návod pro postupy při rekonstrukcích knihoven, kdy je cílem vybudovat nové, moderní a krásné prostory pro knihovny. Myslí na rozvíjející se úkoly, které s sebou přináší změny ve společnosti. Metodika je určena všem, kdo se zajímají o otázky rekonstrukce knihoven – ředitelům, vedoucím i pracovníkům knihoven, zřizovatelům/provozovatelům knihoven a v neposlední řadě i odborníkům z oblasti stavebnictví (architektům, designérům, projektantům).

Východiskem pro metodiku byla dotazníková šetření, a to Národní knihovny České republiky z roku 2016 (*Průzkum prostorového a technického vybavení veřejných knihoven České republiky*)² a průzkumu Moravské zemské knihovny v Brně v souvislosti s výkonem regionálních funkcí v roce 2018. Výsledky obou šetření přinesly nepříliš pozitivní výsledky. Jednoznačně z nich vyplynula potřeba vzniku nové metodiky, která by zřizovatelům/provozovatelům obcí pomohla při modernizacích i rekonstrukcích veřejných knihoven.

Nejde o univerzální návod – metodiku je nutné přizpůsobit podmínkám konkrétní knihovny i obce. Stejně jako se dynamicky proměňuje společnost, je nezbytné proměňovat i knihovny, jejich prostory, činnosti a zaměření. Rekonstrukce jejich prostor musí jít ruku v ruce s modernizací

pojetí služeb tak, aby se veřejná knihovna v obci stala vyhledávanou alternativou trávení volného času, místem setkávání a komunitních aktivit. Jak je uvedeno v příručce, *prostorové požadavky vycházejí především z množství aktivit, které komunitní knihovny pořádají či plánují pořádat pro širokou veřejnost (děti, maminky, seniory, mezigenerační aktivity) nebo jsou výsledkem spolupráce s organizacemi v místě (MŠ, ZŠ, zájmové spolky apod.), např. dílničky nebo workshopy.*

Více než čtyřicetistránkový dokument v úvodní části odkazuje na použité standardy a doporučení celostátního i mezinárodního významu. Metodika má šest částí. Po zmapování potřeb knihoven přechází k funkcím knihovny a požadavkům na její prostory, podrobně se zabývá výsledky šetření a neutěšeným stavem knihoven,

především v menších sídlech. Ve třetí části se materiál věnuje funkcím knihovny a jejím prostorům. Komunitní principy jsou pro funkce současné moderní knihovny zásadní – stejně tak důležitá je vzdělávací role knihovny. Vliv na uživatele má bezesporu také samotná budova knihovny, její interiéry a vnitřní vybavení.

Podrobné informace k architektonickým a stavebním zásadám i k typologii prostor a funkčnímu a provoznímu uspořádání tvoří jádro metodického pokynu, stejně jako následující část s názvem *Rekonstrukce knihovny*.

Jak přistoupit k rekonstrukci? Tu je potřeba chápat jako komplexní proces, který vyžaduje konzultaci s celou řadou odborníků z oblasti stavebnictví. Je nutné vědět, jaké jsou právní a zákonné postupy rekonstrukce a jak naplánovat realizaci projektu. V rámci předprojektové přípravy je nezbytné připravit jednoznačnou formulaci záměru – přípravné fáze přitom ideálně začínají dlouho před zahájením rekonstrukce. Metodický pokyn zveřejňuje okruh otázek pro přípravu koncepce knihovny pod názvem *Ptejme se uživatelů* (otázky tvoří přílohu metodiky).

Důležitou součástí je zjišťování potřeb a zapojení uživatelů do celkového procesu. Metodický pokyn pro rekonstrukce knihoven upozorňuje na dodržování parametrů stanovených ve *Standardu pro dobrou knihovnu*.³ Realizace projektu a jednotlivé kroky rekonstrukce jsou podrobně rozebrány z pohledu expertů. Jednotlivé kroky

rekonstrukce a rozsah budoucího projektu by měly být přiměřené ekonomickým možnostem zadavatele.

Pátá kapitola metodiky představuje Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven.⁴ Jeho posláním je napomáhat všem zřizovatelům knihoven a knihovnicům při modernizaci a obnově veřejných knihoven a jejich proměně v otevřená, kulturní, komunitní a kreativní centra. Významnou součástí činnosti centra jsou konzultace a poradenství v oblasti poskytovaných služeb a funkcí knihoven tak, aby reflektovaly potřeby daného místa. Je to prostor, kde mohou zřizovatelé/provozovatelé knihoven najít mnoho odpovědí na své otázky.

Poslední, neméně významnou kapitolu tvoří financování. Jaké jsou finanční možnosti při zajištění stavebních úprav, kam se obrátit při potřebě vícezdrojového financování a jaké dotační portály sledovat, tvoří součástí této kapitoly.

Současná společnost klade mnoho požadavků na komunitní knihovnu. Prioritou je její zapojení do života a plánu rozvoje obce; v mnoha z nich jsou právě knihovny místem pro setkávání zastupitelstva či debaty o různých otázkách, vítání malých čtenářů, loučení s absolventy škol a mnoho dalších pestrých aktivit daných konkrétní komunitou. Vydaný *Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven* tomu může výrazně pomoci.

MARIE ŠEDÁ | marie.seda@nkp.cz

³ Dostupné z: https://www.mkr.cz/doc/cms_library/2019_metodicky_pokyn_mk_vkis-11473.pdf

⁴ viz *Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (mzk.cz)*

Co pro vás připravujeme...

- **Téma – Povídky o knihovnách a knihovnicích — projekt *Spisovatelé do knihoven***
- **Programy knihoven v době distanční výuky**
- **Vzdělávací stáže pro Sdružení místních samospráv**
- **Knihovny v novém: Městská knihovna Jeseník**
- **Knihovny v malých obcích: Knihovna městyse Besednice**
- **Sídla knihoven po vydání zákona v roce 1919**
- **Polytechnické vzdělávání v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě** a další materiály.

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli i v této složité době!

¹ DOSTÁLOVÁ, Lenka a Monika KRATOCHVÍLOVÁ. *Metodický pokyn pro postupy rekonstrukce knihoven*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2019. Metodika Ministerstva kultury č. 209 ze dne 24. 9. 2020, č. j. MK 57808/2020 OVV, sp. zn. MK-S 5556/2020 OVV. Dostupné z: <http://invenio.nusl.cz/record/432048>.

² Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/Zprava_Prostor_2016.pdf

EDA. Bystřické knihovny aneb Čtení vede k umění a umění k mnohonásobné radosti, užitku a slávě. Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem [online]. 2021, (1/2), 20–24; (3), 38–43; (4), 33–37; [cit. 2021-4-29].

Seriál tří článků o historii knihovnictví ve spojitosti s městem Bystřice pod Hostýnem. První díl popisuje tři šlechtické knihovny, které se nacházely v bystřickém zámku, dále založení univerzitních knihoven v Praze a Olomouci a historii povinného výtisku v českých zemích. Druhý článek je o historii samotného čtení, zavedení povinné školní docházky. Dále nás zavádí do historie tzv. komerčních, putovních a školních knihoven, věnuje se spolkovým knihovnám. Knihoven samotných bylo v Bystřici pod Hostýnem více: například knihovna Tělovýchovné jednoty Sokol, Učitelské jednoty Hostýn, hasičská knihovna, klášterní knihovna hostýnská a farní knihovna. Třetí část je věnovaná problematice čtenářských spolků a také historii Čtenářského spolku v Bystřici pod Hostýnem, jeho čtárny, fondu i osudu.

TRDLA, Martin. Ředitelka knihovny: „Museli jsme se stát i youtubery“. Mladá fronta Dnes [online]. 2021, (84), 12 [cit. 2021-4-29]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Rozhovor s odcházející ředitelkou Krajské vědecké knihovny v Liberci Blankou Konvalinkovou, která jde po jedenácti letech ve funkci do důchodu, na témata, jako jsou měnící se výpůjční služby knihovny (například bezkontaktní výpůjčky, registrace na dálku), přeměny „půjčovny knih“ na společensko-kulturní centrum, změna čtenářské základny, významné okamžiky jejího působení na postu ředitelky instituce, také hovoří o své nástupkyni Daně Petrydesové.

FUKSOVÁ, Jana. Rekord. Zájem o elektronické knihy rapidně stoupá. Mladá fronta Dnes [online]. 2021, (76), 13 [cit. 2021-4-29]. ISSN 1210-1168. Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/mfdnes.asp/>.

Autorka popisuje zvyšující se trend půjčování e-knih v knihovnách Zlínského kraje a infor-

muje o ocenění nejlepšího e-čtenáře (oceňovaly všechny knihovny v České republice) v jednotlivých knihovnách Zlínského kraje. V příspěvku jsou uvedeny zkušenosti s půjčováním e-knih z Krajské knihovny F. Bartoše ve Zlíně, Knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, Knihovny Kroměřížska, Masarykovy veřejné knihovny Vsetín.

PALÁN, Aleš. Audioknihám covid pomohl, zájem o ně stoupl. Hospodářské noviny [online]. 2021, (60), 11 [cit. 2021-4-29]. ISSN 0862-9587. Dostupné z: <http://www.hn.iHNed.cz/>.

Autor ve svém příspěvku popisuje příčiny rostoucího trendu vydávání, stahování a kupování audioknih. Zaznávají názory Martina Vopěnky, předsedy Svazu českých knihkupců a nakladatelů, Martina Pilaře, majitele vydavatelství OneHotBook, či Tomáše Výchopně z vydavatelství Tympanum. Vznikají nová nahrávací studia, která současně dala práci hercům na volné noze (Vanda Hybnerová), kteří v době covidové neměli možnost výděleku. Článek předkládá také informaci o počtu titulů ve formě audioknih, které v minulém roce vyšly.

VOKÁČ, Martin. Nová knihovna má centrální pult, kavárnu i letní terasu. Speciál DNES [online]. 2021, (12), 10 [cit. 2021-4-29].

Informace o nové budově Krajské knihovny Vysočina v Havlíčkově Brodě. Novostavba byla dokončena po dvou letech na podzim 2020. Čtenáři přijdou k centrálnímu pultu, kde mohou vyřídit své výpůjčky. Nachází se zde také oddělení pro handicapované, sloužící hlavně slabozrakým a nevidomým, dále přednáškový sál, který lze rozdělit na dvě konferenční místnosti, průchozí kavárna i občerstvení. Naleznete tady i zvláštní prosklené boxy, sloužící ke studiu materiálů určených pouze k prezenční výpůjčce. V letních měsících se nabízí i terasa. V knihovně je automat na vrácení knih, specializovaný knižní výtah aj. V článku je také uvedena velikost fondu, náklady na vybudování nové budovy, zmíněn orientační systém v knihovně atd.

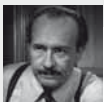
Problematika rasismu se v německých knihovnách opět začala více řešit v souvislosti s vraždou George Floyd a při policejním zásahu v USA dne 25. 5. 2020. V USA v roce 2020 zemřelo díky policejnímu násilí 721 osob. Podle evropské agentury Unie pro základní práva cca 14 % osob zažilo v Německu rasový útok. Německé knihovny se rozhodly více zabývat bojem proti diskriminaci a rasismu. Profesionální sdružení knihoven organizují vzdělávací online letní kurz pro knihovníky, probíhají různé semináře. Velmi málo účastníků mělo s tímto tématem předchozí zkušenosti. Osobní negativní zkušenosti však potvrzují knihovníci, většinová společnost se podle nich snaží rasistické chování bagatelizovat. Knihovníci uvádějí, že jim chybí informace pro zahájení otevřené konfrontace. Těmto problémům lze aktivně čelit prostřednictvím celoživotního vzdělávání. Knihovny definují různá doporučení, kterými se mohou zaměstnanci řídit v práci i v soukromém životě, aby mohli aktivně působit proti rasismu. Děti hrají zvláštní roli v protirasistické knihovnické práci, protože již v nízkém věku mohou získávat povědomí o rasistickém chování. Zvláště děti a mladí lidé by měli díky větší rozmanitosti při výběru médií najít vzory, které je povzbuzují k tomu, aby žili svůj život autonomně. Dobrá příprava knihovníků pomáhá v případech střetů zůstat na věcné úrovni, omezit tendence reagovat jen emocionálně a jasně dát najevo, že projevy rasismu nebudou v žádném případě tolerovány. (BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Nr. 12, 2020, s. 662–664)

Slovenská národní knihovna se chce stát přístupnou všem skupinám obyvatel. Přístupnost a bezbariérovost jsou klíčovými výzvami koncepce, které prosazuje stávající ředitelka Odboru služeb Slovenské národní knihovny (SNK) Alžbeta Martinická. Knihovna připravila audit fyzické a částečně i informační bezbariérovosti, o který požádala centrum CEDA. To se zaměřuje na výzkum a profesionální podporu tvorby a realizace bezbariérového prostředí. Vedoucí Výzkumného a školicího centra bezbariérového navrhování Lea Rollová navštívila všechna pracoviště SNK. Doporučení vyplývající z návštěvy tvoří základ pro odstranění bariér

v SNK. Zároveň proběhl i informační audit, jehož autorem byl Peter Teplický z Unie nevidících a slabozrakých Slovenska. Studovny prošly vedle dispozičních změn i částečnou rekonstrukcí, získaly větší prostor, který poskytuje lepší pohyb všem skupinám znevýhodněných uživatelů. Zároveň jsou studovny přímo propojeny s pracovištěm kopírovacích služeb a uživatelé již nemusí opouštět prostor studoven. Bylo vybudováno samostatné pracoviště pro poskytování rešeršních služeb s výškově nastavitelnými stoly a každý uživatel má svůj bezbariérový prostor. Studovny budou vybaveny vhodnými technickými pomůckami pro znevýhodněné uživatele. (Knižnica – ročník 22, číslo 1, 2021, s. 39–42)

Termín Business intelligence (BI) se začíná stále více využívat v akademických knihovnách v Libanonu. Jedná se o souhrn dovedností, znalostí, technologií, aplikací, kvalit, rizik, bezpečnostních otázek a postupů používaných pro získání lepšího pochopení chování na trhu a v obchodních souvislostech. Data hrají hlavní roli při porozumění měnícím se potřebám uživatelů akademických knihoven a ty musí odpovídajícím způsobem inovovat své služby a postupy. BI nabízí výkonné analytické nástroje, které pomáhají osobám s rozhodovací pravomocí využívat co nepřesnější a včasné rozhodnutí pro knihovnu. V neustále se měnícím obchodním světě čelí organizace rostoucímu tlaku na svůj rozvoj a udržení konkurenčních výhod. Má to vliv i na knihovny a informační centra, která rozvíjejí inovativní a kreativní služby a posilují trend prostředí digitální knihovny. Aby plnily své poslání, potřebují informace o spotřebě zdrojů, kvalitě služeb a dopadu knihoven na výzkum a vzdělávání studentů. Vstoupily do období, kdy je jejich poslání neoddelitelně spojeno s měřením a efektivní řízení je založené na datech. Akademické knihovny, stejně jako jejich uživatelé jsou nejen spotřebitelé dat, ale také jejich dodavatelé a tvůrci. BI může přispět ke zlepšení výkonu a kvality práce knihoven, k plnému porozumění interakci jejich uživatelů, což vede k uspokojení informačních potřeb těchto uživatelů. (IFLA Journal – Volume 47, Number 1, March 2021, s. 37–50)

Před 60 lety, **1. 7. 1961**, zemřel francouzský spisovatel **Louis-Ferdinand Céline** (* 1894), autor románů *Cesta do hlubin noci* (v novém českém překladu jako *Cesta na konec noci*), *Smrt na úvěr*, *Od zámku k zámku*, *Sever*, *Skočná*, *Klaun's band I, II*, *Féerie pro jindy I, II*; jeden z největších francouzských romanopisců a mistrů jazyka 20. století; byl ostrým odpůrcem establishmentu a bohužel také přesvědčeným antisemitou a rasistou.

Před 40 lety, **1. 7. 1981**, zemřel **Jiří Voskovec** (* 1905), česko-americký herec, spisovatel, dramatik a textař nerozlučně spojený s Janem Werichem a Jaroslavem Ježkem – pracovali spolu ve 20. a 30. letech 20. století v Osvobozeném divadle; spoluautor her *V+W Vest pocket revue*, *Golem*, *Hej rup!*, *Osel a stín*, *Kat a blázen*, *Rub a líc*, *Balada z hadrů*, *Těžká Barbora*, *Pěst na oko* a dalších.

Před 60 lety, **2. 7. 1961**, zemřel americký spisovatel **Ernest Hemingway** (* 21. 7. 1899), nositel Pulitzerovy ceny (1953) za novelu *Starýtec a moře* a Nobelovy ceny za literaturu, autor slavných románů *Fiesta*, *Sbohem, armádo* a *Komu zvoní hrana*, vzpomínkové knihy *Pohyblivý svátek* a mnoha novel a povídek i jediné hry *Pátá kolona*.

Před 75 lety, **5. 7. 1946**, se narodila česká spisovatelka a literární teoretička **Daniela Hodrová**, nositelka Státní ceny za literaturu, Ceny Franze Kafky a ceny Magnesia Litera – Kniha roku (2016) za román *Točité větvy*; autorka románové trilogie *Trýznivé město* (*Podobojí*, *Kukly*, *Théta*) a románů a próz *Město vidím...*, *Perunův den*, *Ztracené děti*, *Komedie* či *Vyvolávání* a řady literárně-teoretických a esejistických knih.

Před 400 lety, **8. 7. 1621**, se narodil **Jean de La Fontaine** († 1695), francouzský básník a spisovatel, jeden z největších autorů bajek, kterých napsal téměř 240. V češtině vyšly v různých výběrech i souborně.

Před 130 lety, **8. 7. 1891**, se narodil **Josef Hora** († 1945), český básník, prozaik, překladatel, novinář a literární kritik, autor básnických knih *Strom v květu*, *Pracující den*, *Bouřlivé jaro*, *Itálie*, *Struny ve větru*, *Kniha času a ticha*, *Máchovské variace*, *Domov*, *Jan houslista*, *Proud* a dalších či

románů *Socialistická naděje*, *Hladový rok* a *Dech na skle*; překládal z ruštiny Lermontova, Jeseňina či Pasternaka, nejznámější je jeho překlad Puškinova *Eugena Oněgina*.

Před 150 lety, **10. 7. 1871**, se narodil francouzský romanopisec, kritik a esejista **Marcel Proust** († 1922), který se proslavil sedmidílným románovým cyklem *Hledání ztraceného času* (1913–1927; poslední tři díly vyšly posmrtně); za druhý díl byl Proust vyznamenán Goncourtovou cenou. Česky vyšly dále knihy *Dnové čteny*, *Radosti a dny*, *Eseje* a nedokončený (posmrtně vydaný) román *Jean Santeuil*; samostatně byla vydána také *Swannova láska*, druhá část prvního dílu *Hledání*. Před 90 lety, **10. 7. 1931**, se narodila kanadská spisovatelka **Alice Munroová**, nositelka Nobelovy ceny za literaturu, která se proslavila svými povídkami (i její jediný román má formu povídek); česky vyšel výběr z povídek *Už dávno ti chci něco říct a jiné povídky* a sedm povídkových souborů: *Nepřítel, přítel, ctitel, milenec, manžel, Útěk*, *Příliš mnoho štěstí*, *Drahý život*, *Láska dobré ženy*, *Veřejná tajemství* a *Přítelkyně z mládí*.

Před 460 lety, **11. 7. 1561**, se narodil **Luis de Góngora y Argote** († 1627), španělský barokní lyrický básník, dramatik a kněz, vrcholný představitel období Siglo de Oro („Zlatý věk“). Jeho nejznámějšími díly jsou čtyřdílná alegorická poema *Samoty* a veršovaná *Báje o Ákidovi a Galatei*. Před 60 lety, **12. 7. 1961**, zemřela **Mazo De la Roche** (* 1879), kanadská anglicky píšící spisovatelka, která se proslavila šestnáctidílným románovým cyklem *Jalna*, jedním z nejpobulárnějších knižních seriálů své doby.

Před 65 lety, **16. 7. 1956**, se narodil **Tony Kushner**, americký dramatik, spisovatel a scenárista, autor proslulého dvoudílného dramatu *Andělé v Americe* (za první díl získal Pulitzerovu cenu), podle kterého vznikla oceňovaná televizní minisérie; spoluautor scénářů k filmům *Mnichov* a *Lincoln*, za něž byl nominován na Oscara.

Před 210 lety, **18. 7. 1811**, se narodil **William Makepeace Thackeray** († 1863), britský spisovatel, autor proslulých satirických románů *Jarmark marnosti* a *Barry Lyndon*; oba byly zfilmovány, *Barry Lyndon* v roce 1975 Stanleyem Kubrickem, podle *Jarmarku* vznikl i televizní seriál.

Portréty archiv autora

Knihovna 21. století – Městská knihovna Boženy Němcové Domažlice s. 234–235

↑ Oddělení pro dospělé

← Oddělení pro děti a mládež

↑ Jazyková učebna

Přednáškový sál, který pojme sto osob →

↑ Funkčnost prostoru dokládají i sedací stupně s pódium

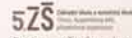
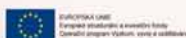
Foto: archiv MěKBN

Čtenářský metr pomáhá dětem vyrůst v ty největší čtenáře

www.ctenarskymetr.cz

Aplikace pomáhá dětem i rodičům zorientovat se v obrovském množství knih. Podle témat a věku Čtenářský metr doporučuje čtenářům knihy, které je budou bavit. Čím více knih děti přečtou, tím výše na Čtenářském metru vystoupají. O výběr kvalitních titulů napříč žánry se starají knihovníci, pedagogové a čtenářský tým v projektu MAP II v ORP Třinec.

čtenář

knihovna třinec

dev

blackfish. UUTĚRŇ